

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Тестові та практичні завдання
з навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ"
для студентів всіх напрямів підготовки
усіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014

Затверджено на засіданні кафедри політичної економії.
Протокол № 8 від 24.02.2014 р.

Укладачі: Мащенко М. А.
Лісна І. Ф.
Пивавар І. В.

Т36 Тестові та практичні завдання з навчальної дисципліни "Економічна теорія" для студентів всіх напрямів підготовки всіх форм навчання / укл. М. А. Мащенко, І. Ф. Лісна, І. В. Пивавар. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 108 с. (Укр. мов.)

Подано тестові, практичні завдання, питання для самодіагностики за змістовими модулями та темами.

Рекомендовано для студентів усіх напрямів підготовки усіх форм навчання.

Вступ

Економічна теорія – це базова навчальна дисципліна підготовки бакалаврів. Вона розпочинає цикл теоретико-економічних дисциплін, які закладають основи світогляду та професійної культури економістів. Економічна теорія розкриває систему відносин між людьми у будь-якій економічній системі, вивчає закони її розвитку, обґрунтовує базові економічні категорії, тому вона є методологічною основою, фундаментом всіх інших економічних наук. До основних категорій, які вивчає економічна теорія, належать альтернативна вартість, мінова вартість, гроші, власність, підприємство, підприємництво, витрати виробництва, прибуток, еластичність, корисність, бюджетна лінія, крива байдужості, граничний продукт, граничний дохід, валовий внутрішній продукт, сукупний попит та сукупна пропозиція, інфляція, безробіття, державний бюджет, платіжний баланс і валютний курс.

Мета навчальної дисципліни – отримання студентами ґрунтовних економічних знань, формування у них логіки економічного мислення й економічної культури, навчання їх базовим методам пізнання і аналізу економічних процесів, вмінню приймати обґрунтовані рішення, пов'язані з їх майбутньою професійною діяльністю.

Завданнями навчальної дисципліни є набуття належних навичок раціональної економічної поведінки, виходячи з концептуальних основ ринкової економіки; розуміння особливостей функціонування сучасних ринків та утворення цін на послуги праці, капіталу, природних ресурсів відповідно до типу ринкової структури; набуття навичок аналізу агрегованих показників, визначення чинників і наслідків макроекономічного розвитку господарських систем, а також можливостей держави коригувати цей розвиток відповідно до цілей та пріоритетів економічної політики.

Дана методична розробка включає тестові та практичні завдання, питання для самодіагностики за змістовними модулями та темами відповідно робочої програми навчальної дисципліни "Економічна теорія", підготовленої за галузевим стандартом вищої освіти.

Змістовий модуль 1. Основи економічної теорії

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії

1.1. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки.

1.2. Предмет економічної теорії.

1.3. Методологічні аспекти пізнання, механізму дії та використання економічних законів.

1.4. Економічні закони, принципи і категорії.

1.5. Економічна теорія та економічна політика.

Література: [2; 5; 6; 30].

Тести

1. Представники якого напрямку в економічній науці в якості предмета досліджували сферу торгівлі:

- а) класична школа політичної економії;
- б) меркантилізм;
- в) кейнсіанство;
- г) монетаризм?

2. Яке з визначень найбільш точно відображає сутність економічної теорії:

а) наука, що досліджує проблеми ефективного використання обмежених ресурсів з метою задоволення індивідуальних і суспільних потреб;

б) наука, що досліджує особливості розвитку суспільства на різних етапах його існування;

в) наука, що досліджує особливості управління підприємством для досягнення максимального прибутку;

г) наука, що досліджує проблеми вибору ефективної державної політики для вирішення соціальних проблем?

3. Поняття методу пізнання містить у собі:

а) дослідження структури і міста економічної науки в загальній системі знань;

б) певну методологію дослідження;

в) суб'єктивні судження вченого;

г) підхід до предмета дослідження.

4. Завдяки якому з представлених методів пізнання вдається фіксувати суть явищ:

- а) метод порівняння;
- б) метод припущень;
- в) метод наукової абстракції;
- г) діалектичний метод?

5. Який з наведених методів пізнання вивчає економічні явища у постійному русі та взаємозв'язку з іншими:

- а) метод математичного моделювання;
- б) метод аналізу;
- в) метод синтезу;
- г) діалектичний метод?

6. Представники якого напрямку в економічній науці в якості предмета досліджували сферу виробництва:

- а) класична школа політичної економії;
- б) меркантилізм;
- в) кейнсіанство;
- г) монетаризм?

7. Позитивна економічна теорія характеризує:

- а) економічну дійсність;
- б) економіку, якою вона має бути;
- в) економіку, що досягла позитивних зрушень у короткостроковому періоді;
- г) економіку, що досягла позитивних зрушень у довгостроковому періоді.

8. Нормативна економічна теорія характеризує:

- а) економічну дійсність;
- б) економіку, якою вона має бути;
- в) економіку, що досягла позитивних зрушень у короткостроковому періоді;
- г) юридичні норми і правила, що регулюють поведінку різних економічних суб'єктів.

9. Яке з наведених визначень найбільш точно відображає сутність економічних категорій:

- а) засіб дослідження предмету економічної теорії;
 - б) спосіб пізнання, одне з можливих розв'язань економічної проблеми;
 - в) наукове поняття, що характеризує сутність того, чи іншого економічного явища;
 - г) об'єкт пізнання економічної теорії як науки?
10. Яке з наведених визначень найбільш точно відображає сутність економічних законів:
- а) критерій правильності результатів пізнання;
 - б) стійкі причино-наслідкові зв'язки, дія яких проявляється як домінуюча тенденція в економічному житті;
 - в) спосіб пізнання, одне з можливих розв'язань економічної проблеми;
 - г) об'єкт пізнання економічної теорії як науки?

Практичні завдання

1. Установіть відповідність між методами пізнання та їх характеристиками:

Методи	Характеристика
1. Аналіз	а) виведення принципів із фактів;
2. Синтез	б) метод пізнання, який розчленує ціле на складові і досліджує їх окремо;
3. Індукція	в) метод пізнання, який з'єднує окремі частини в єдине ціле;
4. Дедукція	г) метод пізнання, оснований на умовиводах від загального до часткового.

2. Як ви розумієте тезу К. Маркса: "При аналізі економічних форм неможливо користуватися ні мікроскопом, ні хімічними реактивами. Те та інше повинна замінити сила абстракції". Розкрийте зміст метода наукової абстракції, наведіть приклади.

3. Установіть відповідність між класифікацією законів та її прикладами. Відповідь аргументуйте:

Класифікація законів	Економічні закони
1. Загальні закони	а) закон зростання потреб;
2. Специфічні закони	б) закон економії часу;
3. Особливі закони	в) закон феодалльної ренти;
	г) закон попиту;
	д) закон грошового обігу
	е) закон вартості.

4. Визначте взаємозв'язок між економічною теорією і економічною політикою держави. Поясніть свою відповідь та підтвердіть прикладами з економічної практики.

5. Обґрунтуйте різницю між економічними законами і законами природи. Чому вважається, що економічні закони мають історичний характер?

Питання для самодіагностики

1.1. Коли виникають перші економічні знання та з чим це було пов'язано?

1.2. Чому, на вашу думку, необхідно вивчати курс економічної теорії?

1.3. Які методи економічної теорії вам відомі?

1.4. Чи може економічна теорія виконувати політико-ідеологічну функцію?

Тема 2. Економічна система суспільства

2.1. Економічні потреби суспільства, їх сутність та структура.

2.2. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація.

2.3. Економічна система, її сутність та основні структурні елементи.

2.4. Власність як економічна категорія.

Література: [2; 5; 6; 30; 46].

Тести

1. Згідно з економічним підходом власність – це:

а) відносини між людьми, що опосередковані реччю;

- б) річ, яка належить певній людині;
- в) відношення людини до речі як до своєї;
- г) всі відповіді правильні.

2. Головну роль в системі відносин власності відіграє:

- а) суспільна форма праці;
- б) власність на вироблений продукт;
- в) власність на засоби виробництва;
- г) організаційно-економічні, господарчі форми реалізації власності.

3. До засобів праці відносяться:

- а) трубопроводи, споруди, напівфабрикати;
- б) споруди, машини, механізми;
- в) машини, механізми, корисні копалини;
- г) сировина, матеріали, машини.

4. Загальне неподільне присвоєння реалізується у таких формах:

- а) колективна, приватна трудова і державна власність;
- б) первіснообщинна, колективна і державна власність;
- в) первіснообщинна, колективна і приватна трудова власність;
- г) державна, колективна власність.

5. Приватне роздільне присвоєння реалізується через:

- а) приватну трудову, первіснообщинну, феодалську і капіталістичну власність;
- б) рабовласницьку, феодалську і приватну трудову власність, що базується на найманій праці;
- в) приватну трудову, рабовласницьку, феодалську і капіталістичну власність;
- г) немає правильної відповіді

6. Приватизація – це:

- а) зменшення державного впливу на економіку;
- б) перехід державної власності в приватну;
- в) скорочення частки державного заказу;
- г) процес передачі в приватну власність націоналізованих підприємств.

7. До предметів праці відносяться:

- а) механізми, матеріали, сировина;

- б) споруди, сировина, напівфабрикати;
- в) матеріали, сировина, напівфабрикати;
- г) корисні копалини.

8. Найбільш поширена у світовій економічній літературі є класифікація економічних систем, що:

- а) демонструє зв'язки у суспільстві між виробництвом і споживанням;
- б) аналізує явища і процеси суспільного життя (формаційний підхід);
- в) аналізує їх за двома ознаками: форма власності на засоби виробництва та спосіб координації і управління економікою;
- г) аналізує їх географічне положення.

9. Правильна формула визначення курсу акції:

а) $Ka = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Авансований_капітал}} * 100\%$;

б) $Ka = \frac{\text{Дивіденд}}{\text{Позичковий_відсоток}} * 100\%$;

в) $Ka = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Позичковий_відсоток}} * 100\%$;

г) $Ka = \frac{\text{Позичковий_відсоток}}{\text{Дивіденд}} * 100\%$.

10. Спосіб виробництва – це:

- а) єдність двох взаємообумовлених сторін – засобів праці та предметів праці;
- б) єдність двох взаємообумовлених сторін – продуктивних сил та виробничих відносин;
- в) єдність двох взаємообумовлених сторін – продуктивних сил та соціально-економічних відносин;
- г) єдність двох взаємообумовлених сторін – продуктивних сил та робітників.

Практичні завдання

1. Розрізніть об'єкти та суб'єкти власності: завод "Турбоатом", сім'я Петрових, токарний станок, земля, держава, виробничі споруди, патент

на виробництво нової марки машинного масла, трубопроводи, громадянин Бойко І. В., автомобіль, приватне підприємство "Едельвейс". Відповідь дайте у вигляді таблиці, де з однієї сторони запишіть суб'єкти власності, а з другої – об'єкти.

2. Заповніть таблицю класифікації потреб.

Критерій класифікації	Види потреб	Приклади потреб
ступінь першочерговості задоволення потреб		
форма потреби		
ступінь насичуваності		
направленість потреб		
рівень у ієрархічній структурі		

3. Розрахуйте курс облигації, якщо відомо, що дохід на неї складає 36 грн, норма прибутку підприємства – 15 %, позичковий відсоток – 18 %.

4. Розрахуйте курс акції АТ "Арго", якщо відомо, що дивіденд складає 10 % від її номінальної вартості, що дорівнює 2 000 грн, норма прибутку підприємства – 10 %, позичковий відсоток – 17 %.

5. Зробіть порівняльний аналіз ринкової економіки та командно-адміністративної економіки згідно з таким критерієм:

- основні риси;
- основні переваги;
- основні недоліки.

Відповідь проілюструйте прикладами із економічного життя.

Питання для самодіагностики

2.1. З яких елементів складається економічна система? Чим вона відрізняється від способу виробництва?

2.2. Які підходи до класифікації економічних систем вам відомі? Який із них, на ваш погляд, є найбільш обґрунтованим?

2.3. У чому полягає економічна сутність категорії власність? Чому відносини власності змінюються? Що лежить в основі їхнього розвитку?

2.4. Які типи і форми власності вам відомі?

2.5. У чому полягають особливості оренди як форми реалізації власності?

Тема 3. Виробництво, його сутність та роль у житті суспільства

3.1. Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку.

3.2. Ресурси виробництва та їх види.

3.3. Економічний вибір.

3.4. Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне.

Література: [2; 6; 20; 30].

Тести

1. Крива виробничих можливостей має випуклий вид, тому що:

а) збільшення обсягу одного товару веде до зменшення виробництва іншого;

б) ресурси, з яких виробляють товари не повністю взаємозамінні;

в) при збільшенні виробництва одного товару треба відказатися від більшої кількості іншого товару;

г) альтернативна вартість зростає.

2. Крива виробничих можливостей рухається вгору (вправо), якщо:

а) збільшується виробництво товару А, а виробництво товару Б зменшується;

б) зменшується виробництво тільки товару Б;

в) в країні деякі регіони постраждали від стихійного лиха;

г) в країні знайдено нові запаси корисних копалин.

3. Визначте які галузі відносяться до сфери матеріальних послуг:

а) будівництво;

б) транспорт;

в) освіта;

г) юридичні послуги.

4. Згідно з марксистською кваліфікацією чинників виробництва виділяються такі:

а) труд, земля, капітал;

б) робоча сила, засоби праці та предмети праці;

в) засоби виробництва, підприємницька здібність, наука;

г) засоби праці, робоча сила, наука.

5. Згідно з класичною кваліфікацією чинників виробництва виділяються такі:

- а) засоби праці, робоча сила, наука;
- б) труд, земля, капітал;
- в) робоча сила, засоби праці та предмети праці;
- г) предмети праці, підприємницька здібність, робоча сила.

6. Основними рисами товарного господарства є:

а) замкнутий кругообіг продуктів; виробництво здійснюється для себе;

б) посилення процесів кооперації і спеціалізації; виробництво здійснюється з метою обміну або продажі;

в) майже однакова структура усіх господарств; замкнутий кругообіг продуктів;

г) недостатня розвиненість суспільного розподілу праці та спеціалізації виробництва; продукти виробляються для власного споживання.

7. Для натурального виробництва не характерно:

а) майже однакова структура усіх господарств;

б) замкнутий кругообіг продуктів;

в) виробництво здійснюється з метою обміну або продажі;

г) мета виробництва – задоволення власних незначних за обсягом та однотипних потреб.

8. Крива виробничих можливостей – це геометричне місце точок, що показує:

а) залежність попиту від ціни;

б) альтернативні варіанти максимального виробництва двох товарів при повному використанні ресурсів;

в) залежність пропозиції від ціни;

г) залежність попиту від пропозиції.

9. Для ринкової економіки не властиво:

а) панування приватної власності;

б) вільна конкуренція;

в) основний мотив поведінки – приватний інтерес;

г) значна роль держави.

10. Для командної економіки не властиво:
- а) обмеження самостійності підприємств;
 - б) панування державної власності;
 - в) індикативне планування господарської діяльності;
 - г) зрівнювальний характер розподілу.

Практичні завдання

1. У таблиці наведені альтернативні можливості виробництва светрів та пальто.

Виробничі можливості	А	Б	В	Г	Д
Светри	10	9	7	4	0
Пальто	0	1	2	3	4

Відтворіть ці дані графічно. Що показують точки на кривій? Чому ця крива називається межею виробничих можливостей? Під дією яких чинників ця крива може двигатися вгору або вниз?

2. Визначте альтернативну вартість пальто по кожному варіанту при переході від А до Б, від Б до В, від В до Г. Дайте визначення альтернативної вартості.

Виробничі можливості	А	Б	В	Г
Піджаки	48	24	18	10
Пальто	0	2	6	12

3. Визначте альтернативну вартість при переході від варіанту А до Г, від Б до Г, від Г до В. Що показує альтернативна вартість, в тому числі на одиницю продукції?

Виробничі можливості	А	Б	В	Г
Печиво (кг)	24	16	10	0
Зефір (кг)	0	8	17	21

4. Проаналізуйте фази суспільного виробництва та визначте яка з них відіграє визначальну роль. Відповідь обґрунтуйте та проілюструйте прикладами з економічної практики.

5. Що раніше виникло: товарне виробництво чи поділ праці. Відповідь обґрунтуйте. Назвіть передумови виникнення товарного виробництва та форми. Відповідь обґрунтуйте.

Питання для самодіагностики

3.1. Які ресурси можна вважати економічними, а які – нееконічними? Чи згодні ви з тим, що час є економічним ресурсом?

3.2. Чим предмети праці відрізняються від засобів праці?

3.3. Які підходи до класифікації потреб вам відомі? Чи згодні ви з думкою, що потреби більш високого рівня не можуть бути задоволені перш, ніж задовольняються потреби нижчих рівнів?

3.4. Поясніть взаємозв'язок між потребами і економічними інтересами.

3.5. Що б відбулося з кривою виробничих можливостей суспільства, якби наукові відкриття підвищили продуктивність наявних ресурсів?

3.6. Що означає точка, що знаходиться поза кривою виробничих можливостей?

Тема 4. Теорія товару і грошей

4.1. Товар і його властивості.

4.2. Теоретичні концепції виникнення та сутність грошей.

4.3. Інфляція: сутність, причини, види.

Література: [6; 20; 44; 47].

Тести

1. Згідно з теорією трудової вартості вартість визначається:

- а) граничною корисністю;
- б) витратами праці;
- в) як сума зарплати, прибутку, ренти;
- г) попитом та пропозицією.

2. Згідно з маржиналістською концепцією вартість визначається:

- а) граничною корисністю;

- б) витратами праці;
- в) як сума всіх витрат;
- г) як результат взаємодії попиту та пропозиції.

3. Емісія грошей:

- а) увесь обсяг паперових грошей, що знаходяться в обігу;
- б) вагова кількість золота, що прийнята за грошову одиницю;
- в) форма організації грошового обігу;
- г) випуск в обіг паперових купюр та чеканка монет.

4. До функцій грошей не відноситься :

- а) міра вартості;
- б) засіб обігу;
- в) засіб накопичення;
- г) масштаб цін.

5. Переповнення каналів грошового обігу – це:

- а) стагфляція;
- б) інфляція;
- в) девольвація;
- г) револьвація.

6. Споживча вартість - це:

- а) здатність товару задовольняти ту чи іншу потребу людини;
- б) здатність товару обмінюватися на інші товари;
- в) об'єктивна оцінка споживачем вартості товару;
- г) правильної відповіді немає.

7. Згідно з якою теорією вартість грошей визначається їхньою кількістю на ринку:

- а) номіналістична теорія;
- б) кількісна теорія;
- в) металічна теорія;
- г) функціональна теорія?

8. Яка функція грошей відображається в ціні товару:

- а) засіб обігу;
- б) міра вартості;
- в) засіб платежу;
- г) засіб накопичення?

9. Яка теорія розглядає гроші як результат угоди між людьми:

- а) еволюційна теорія;
- б) раціоналістична теорія;
- в) державна теорія;
- г) функціональна теорія?

10. Яка функція виконується грошима в міжнародних економічних відносинах:

- а) світові гроші;
- б) засіб платежу;
- в) засіб обігу;
- г) державні гроші?

Практичні завдання

1. За даними таблиці розрахуйте суспільно-необхідний час на вироблення одиниці товару, вартість та ціну товару, якщо відомо, що одна година суспільно – необхідного часу дорівнює 5 гривням.

Групи товаровиробників	Обсяг виробництва (од.)	Витрати часу на виробництво одиниці продукції (год)
1	70	11
2	100	8
3	150	6

2. За даними таблиці розрахуйте розмір прибутку за збитків кожної групи виробників, якщо відомо, що одна година суспільно – необхідного часу дорівнює 7 гривням.

Групи товаровиробників	Обсяг виробництва (од.)	Витрати часу на виробництво одиниці продукції (год)
1	50	18
2	105	14

3. Сума цін на товари, що знаходяться в обігу – 130 млрд грн, кредитні угоди 20 млрд, термінові платежі – 80 млрд грн, платежі, що взаємо гасяться – 30 млрд грн. Протягом року кожна грошова одиниця здійснює 20 оборотів. В обіг випущено 17 000 млрд грн. Чи повністю будуть ліквідовані інфляційні процеси, якщо держава випустить нові паперові гроші і обміняє їх на старі за курсом 1: 1 000?

4. Для забезпечення нормального обігу товарів у країні необхідно 800 млрд грн. Як зміниться потреба у грошах, якщо на 15 % уповільниться швидкість обігу грошей, а обсяг вироблених товарів зросте на 5 % при незмінних цінах?

5. Як зміниться рівень цін в країні, якщо відомо, що обсяг вироблених товарів зросте на 15 %, обсяг грошової маси зросте на 5 %, а швидкість обігу грошей уповільниться на 7 %.

Питання для самодіагностики

4.1. Чим відрізняється абстрактна праця від конкретної? Яка з них створює вартість товару?

4.2. Чи володіє товар споживчою вартістю, якщо він приносить людям шкоду, наприклад: сигарети, зброя, наркотики, алкоголь?

4.3. Які закони грошового обігу вам відомі? Розкрийте їх економічну сутність.

4.4. Визначте загальні риси та відмінності різних видів грошей.

4.5. Які функції виконують гроші? Яку функцію виконують гроші при обслуговуванні боргових зобов'язань суб'єктів господарювання?

Тема 5. Теоретичні основи ринкової економіки та основні її елементи

5.1. Теоретичні засади становлення ринкових відносин.

5.2. Ринок послуг як складова інфраструктури ринку.

5.3. Сутність попиту і фактори, що його визначають. Характеристика туристичного попиту.

5.4. Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають.

5.5. Ринкова рівновага.

Література: [5; 6; 20; 46].

Тести

1. Ринкова система – це система:

- а) ринків, монополії і конкуренції;
- б) ринків, цін і конкуренції;
- в) приватної власності, свободи підприємництва і цін;
- г) недосконалої конкуренції, монопольних цін і обмеженої ролі держави.

2. Ринкові відносини – це:

- а) процес купівлі-продажу товарів;
- б) відносини і зв'язки, які складаються між продавцями і покупцями в процесі купівлі-продажу ресурсів;
- в) відносини і зв'язки, що складаються у сфері обміну;
- г) усі відповіді правильні.

3. Ринок – це:

- а) місце торгівлі товарами;
- б) інститут або механізм, який зводить покупців (представників попиту) і продавців (постачальників) окремих товарів та послуг;
- в) сукупність відносин попиту і пропонування;
- г) обмін, що здійснюється відповідно до законів товарного виробництва і обігу.

4. Ринковий механізм – це:

- а) співвідношення попиту і пропонування на ринку;
- б) здатність ринкових сил (попиту, пропонування, конкуренції тощо) синхронізувати рішення про купівлю і продаж;
- в) механізм координації діяльності суб'єктів через систему цін;
- г) механізм вільного ціноутворення.

5. Закон попиту передбачає, що:

- а) перевищення пропозиції над попитом викличе зниження ціни;
- б) якщо доходи споживачів зростають, вони звичайно купують більше товарів;
- в) крива попиту звичайно має позитивний уклін;
- г) коли ціна на товар знижується, об'єм купівель зростає.

6. Який термін відображає спроможність і бажання людей платити за що-небудь:

- а) потреба;
- б) попит;
- в) необхідність;
- г) бажання?

7. Зміна якого чинника не викликає здвигу кривої попиту:

- а) смаків споживачів;
- б) розміру або розподілу національного доходу;
- в) ціни товару;
- г) чисельності або віку споживачів?

8. Удосконалення технології здвигає:

- а) криву попиту вверх і вправо;
- б) криву попиту вниз і вправо;
- в) криву пропозиції вниз і вправо;
- г) криву пропозиції вверх і вліво;

9. Ринок товарів та послуг знаходиться у стані рівноваги, якщо:

- а) попит не дорівнює пропозиції;
- б) ціна дорівнює витратам плюс прибуток;
- в) рівень технології змінюється поступово;
- г) об'єм пропозиції дорівнює об'єму попиту.

10. Якщо ринкова ціна нижче ціни рівноваги, то:

- а) з'являються надлишки товарів;
- б) виникає дефіцит товарів;
- в) формується ринок покупця;
- г) ціна на ресурси падає.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте різницю між двома видами ринкових залежностей:

1) вплив ціни на попит та пропозицію; 2) вплив попиту і пропозиції на ринкову ціну. Відповідь обґрунтуйте.

2. Проаналізуйте відмінності туристичного ринку від інших ринків товарів і послуг. Відповідь аргументуйте та проілюструйте прикладами з економічної практики.

3. Крива попиту на радіоприймачі може бути представлена в такому вигляді: $Q_d = 600 - 20P$, де Q_d – об'єм попиту за місяць, P – ціна радіоприймача (грн).

Крива пропозиції радіоприймачів описується рівнянням: $Q_s = 300 + 40P$, де Q_s місячна пропозиція радіоприймачів. Визначте рівноважну ціну, та кількість реалізованих за такою ціною радіоприймачів.

4. Попит і пропонування на певний товар описується наступними рівняннями: $Q_d = 20 - 3P$; $Q_s = 15 + 2P$, де Q – кількість даного товару; P – його ціна.

1. Розрахуйте параметри рівноваги на ринку даного товару. Відповідь підтвердіть графічно.

2. Що відбудеться на ринку якщо: а) держава встановить на даний товар мінімальну ціну на рівні 0,9 грн; б) виробники будуть продавати цей товар по 1,5 грн.

5. Проаналізуйте взаємозв'язок між функціями ринку та дією економічних законів. Відповідь аргументуйте та підтвердіть прикладами з економічної практики

Питання для самодіагностики

5.1. Які функції виконую ринок? Дайте визначення кожної з них.

5.2. Дайте визначення ринкової інфраструктури. Що таке страхові і трастові фонди?

5.3. Чим відрізняється діяльність брокерів і маклерів?

5.4. Які типи ринкових структур вам відомі. Охарактеризуйте кожну з них. Наведіть приклади.

Тема 6. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці.

Тема 7. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг

6.1. Підприємство як суб'єкт економічної системи.

6.2. Сутність та особливості підприємницької діяльності в туризмі.

6.3. Сутність підприємництва та умови його існування.

7.1. Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст і структура.

7.2. Стадії кругообігу і функціональні форми промислового капіталу.

7.3. Фонди підприємства і ефективність їх використання.

7.4. Сутність та структура основних і оборотних фондів туристичних підприємств.

Література: [2; 6; 19; 20; 21; 46].

Тести

1. Яка функція підприємства проявляється у впровадженні нових технологій з метою підвищення конкурентоспроможності продукції:

- а) економічна функція;
- б) соціальна функція;
- в) виробничо-технологічна функція;
- г) технологічна функція?

2. У час виробництва не входить:

- а) час перебування сировини у запасах;
- б) час технологічних перерв;
- в) час організаційних перерв;
- г) час придбання чинників виробництва.

3. Втрата споживчої вартості основним капіталом – це:

- а) амортизація;
- б) остаточна вартість;
- в) фізичний знос;
- г) моральний знос.

4. До оборотного капіталу не відносяться:

- а) вугілля;
- б) метал;
- в) деревина;
- г) токарний станок.

5. Яка функція підприємства проявляється у впровадженні мір для зниження собівартості продукції:

- а) економічна функція;
- б) соціальна функція;
- в) виробничо-технологічна функція;
- г) технологічна функція?

6. Органічна будова капіталу – це:

- а) співвідношення змінного капіталу до постійного;
- б) співвідношення основного капіталу до оборотного;

в) співвідношення оборотного капіталу до постійного;

г) співвідношення постійного капіталу до змінного.

7. За яким критерієм не існує класифікації підприємств:

а) за формами власності;

б) за формами організації;

в) за сферами діяльності

г) за роллю в економічному житті суспільства?

8. До постійного капіталу не відносяться:

а) предмети праці;

б) знаряддя праці;

в) умови праці;

г) робоча сила.

9. Втрата частини вартості основним капіталом у результаті дії НТП

– це:

а) амортизація;

б) остаточна вартість;

в) фізичний знос;

г) моральний знос.

10. До основного капіталу не відносяться:

а) споруди;

б) машини;

в) сировина;

г) механізми

Практичні завдання

1. Визначте переваги та недоліки такої організаційно-правової форми підприємства як корпорація. Відповідь обґрунтуйте та проілюструйте прикладами з економічної практики.

2. Проведіть порівняльний аналіз різних видів підприємництва. Яким видом підприємництва бажали б займатися ви в майбутньому. Відповідь обґрунтуйте.

3. Розрахуйте чистий прибуток підприємця, якщо відомо, виручка від реалізації продукції складає 150 тис. грн витрати на оборотний капітал 50 тис. грн., амортизація основного капіталу 35 тис. грн, орендна

плата 20 тис. грн, плата за кредит 10 тис. грн, податок на прибуток підприємства складає 20 %. На які цілі може використовуватися чистий прибуток?

4. Підприємцем на побудови авансовано 100 млн грн, на напівфабрикати – 3 млн грн, на споруди – 300 млн грн, на закупку машин, верстатів, обладнання – 70 млн. грн., на придбання сировини 8 млн. грн., на паливо – 2 млн грн, на допоміжні матеріали – 6 млн грн, на заробітну плату робітникам – 90 млн грн. Розрахуйте вартість авансованого капіталу, основного та оборотного, а також постійного та змінного капіталу. Що лежить в основі поділу капіталу на постійний та змінний, основний та оборотний? Що таке авансований капітал

5. Підприємцем на побудови авансовано 200 тис. грн, на напівфабрикати – 10 тис. грн, на споруди – 150 тис. грн, на закупку машин, верстатів, обладнання – 100 тис. грн, на придбання сировини 12 тис. грн, на паливо – 5 тис. грн, на заробітну плату робітникам – 80 тис. грн. Розрахуйте вартість основного та оборотного і постійного та змінного капіталу.

Питання для самодіагностики

6.1. Які типи підприємств існують в Україні? У чому ви бачите переваги малих підприємств перед великими?

6.2. Що таке підприємницька діяльність? Які види підприємницької діяльності заборонені в Україні?

6.3. Що таке підприємницький дохід? Чи є він основною метою кожного суб'єкта підприємницької діяльності у ринковій економіці?

7.1. Які причини виникнення капіталу? У яку історичну епоху від з'явився?

7.2. У чому полягає розходження між поглядами економістів на категорію "капітал"?

7.3. Прискорена амортизація збільшує розміри амортизаційних відрахувань і зменшує чистий прибуток. Проте, підприємці зацікавлені у ній. Чому?

7.4. Чим характеризується фізичне і моральне зношення капіталу?

7.5. Чим відрізняється кругообіг капіталу від обігу капіталу?

Тема 8. Капітал сфери обігу

8.1. Сутність, функції та місце сфери обігу у ринковій економіці.

8.2. Позичковий капітал як відокремлена частина грошових функціональних форм промислового і торговельного капіталу.

8.3. Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки.

Література: [6; 12; 46; 50].

Тести

1. Банківський прибуток – це:

- а) сума відсотків за позичками і відсотків на вкладений капітал;
- б) відношення відсотків за позичками до відсотків на вкладений капітал;
- в) різниця між відсотками на вкладений капітал і виплатою відсотків за позичками;

г) немає правильної відповіді.

2. Оптова (гуртова) торгівля – це:

- а) купівля великих партій товару;
- б) придбання малих партій товару з метою їх подальшого перепродажу;
- в) купівля окремих одиниць товару;
- г) придбання великих партій товару з метою подальшого перепродажу.

3. Роздрібна торгівля – це:

- а) купівля великих партій товару;
- б) придбання малих партій товару з метою їх подальшого продажу кінцевому споживачу;
- в) купівля окремих одиниць товару;
- г) придбання великих партій товару з метою їх подальшого перепродажу.

4. Позичковий капітал – це:

- а) капітал, яким володіють банки;
- б) грошовий капітал, що надається в позичку на певний час, на умовах повернення та за плату у вигляді відсотка;
- в) грошовий капітал, що рухається від одного підприємця до іншого;

г) капітал, який обслуговує ринкову інфраструктуру.

5. Кредит – це:

а) форма руху позичкового капіталу, що надається в позичку;

б) позичка в грошовій або товарній формі на умовах повернення зі сплатою відсотка;

в) відносини між кредитором і позичальником, які забезпечують при цьому трансформацію вільного грошового капіталу в позичковий;

г) усі відповіді правильні.

6. Торговий прибуток – це:

а) різниця між загальним виторгом від продажу товарів і бухгалтерськими витратами обігу;

б) різниця між загальним виторгом і економічними витратами обігу;

в) грошова винагорода торгівельного підприємця за його комерційну діяльність

г) усі відповіді правильні.

7. Норма банківського прибутку – це:

а) відношення чистого прибутку до власних коштів банку;

б) різниця між власними коштами і прибутком;

в) відношення власних коштів банку до чистого прибутку;

г) усі відповіді неправильні.

8. Облігація – це:

а) цінний папір, що дає його власнику право брати участь в управлінні акціонерним капіталом;

б) цінний папір, що засвідчує внесення її власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного папера в передбачений строк з виплатою фіксованого відсотка;

в) цінний папір, що надає права акціонера тільки тим особам, що зареєстровані в документах акціонерної компанії;

г) цінний папір без установленого строку дії, що засвідчує пайову участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві і дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду.

9. Фіктивний капітал – це:

а) засоби виробництва;

б) засоби праці і предмети праці;
в) акції, облігації та інші цінні папери, які обертаються на фондовій біржі;

г) акції, облігації та засоби праці.

10. Акція – це:

а) цінний папір, що дає можливість отримати першочергове відшкодування збитків при банкрутстві підприємства;

б) цінний папір, що засвідчує внесення його власником певної суми грошей у акціонерний капітал підприємства та дає його власнику право отримувати дивіденд;

в) цінний папір, що дає його власнику право брати участь у загальних зборах акціонерів

г) цінний папір, що засвідчує внесення його власником певної суми грошей і гарантує її повернення через певний строк з виплатою фіксованого доходу.

Практичні завдання

1. Порівняйте оптову і роздрібну торгівлю. Визначте різницю між ними. Відповідь обґрунтуйте.

2 Банк "Надра" має позичковий капітал 220 млн грн, причому власний капітал банку – 20 млн грн, а останнє заощадження клієнтів. Після закінчення кварталу банк повинен отримати 18 % з позичальників за видані позики та сплатити заощаджувачам 15 %. Розрахуйте норму прибутку банку.

3. Уставний капітал компанії складає 250 тис. грн. Прибуток, що буде розподілено між акціонерами складає 25 тисяч гривень. Випущено 5 тисяч акцій. Ставка банківського відсотка – 12 %. Розрахуйте: а) номінальну вартість акції; б) розмір дивіденду; в) курс акції.

4. Промисловий капітал складає 400 тис. грн, а торговий капітал – 300 тис. грн. Додаткова вартість дорівнює 150 тис. грн. Необхідно визначити розмір промислового і торгового прибутку.

5. Власний капітал банку "Надія" 400 тис. грн, залучений – 1000 тис. грн. Норма проценту за позикою 16 %, а по кредиту 19 %. Витрати банку по

виконанню кредитних операцій дорівнюють 20 тис. грн. Визначте чистий прибуток банку та норму банківського прибутку, якщо в позику надано 1 300 тис. грн.

Питання для самодіагностики

- 8.1. Назвіть основні стадії кругообігу торгового капіталу?
- 8.2. Що є джерелом торговельного прибутку?
- 8.3. Які види витрат існують у сфері туризму?
- 8.4. Чи приймають позичковий та торговельний капітал в утворенні середньої норми прибутку?
- 8.5. В чому полягає сутність позичкового проценту та які його джерела?

Тема 9. Ринкові відносини в аграрному секторі

- 9.1. Аграрна сфера виробництва та її особливості.
- 9.2. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення.
- 9.3. Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс.

Література: [2; 20; 30; 47].

Тести

1. Яка земельна рента сплачується з усіх ділянок землі:
 - а) монопольна рента;
 - б) диференційна рента;
 - в) абсолютна рента;
 - г) загальна рента?
2. До ренти утворюючих чинників не відноситься:
 - а) родючість землі;
 - б) місцезнаходження ділянки;
 - в) час;
 - г) немає правильної відповіді.
3. Диференційну ренту I отримує:
 - а) землевласник;
 - б) фермер-орендар;
 - в) наймані робітники;
 - г) правильної відповіді немає.

4. На які витрати орієнтується ціноутворення на продукцію землеробства:

- а) бухгалтерські витрати;
- б) індивідуальні економічні витрати, які складаються на середніх землях;
- в) індивідуальні економічні витрати, які складаються на кращих землях;
- г) індивідуальні економічні витрати, які складаються на гірших землях?

5. Які види земельної ренти отримує власник кращої земельної ділянки:

- а) абсолютну і монопольну земельну ренту;
- б) абсолютну і диференційну земельну ренту I;
- в) абсолютну і диференційну земельну ренту II;
- г) монопольну і диференційну земельну ренту II?

6. Джерелом якого виду ренти є переплата споживачів рідких продуктів, які вирощуються на землях з особливими природними умовами:

- а) монопольна рента;
- б) диференційна рента I;
- в) абсолютна рента;
- г) диференційна рента II?

7. При розрахунку ціни землі береться до уваги:

- а) норма прибутку у провислості;
- б) норма додаткової вартості;
- в) відсоток по кредиту;
- г) відсоток по депозиту.

8. Який вид земельної ренти отримують в результаті інтенсифікації сільськогосподарського виробництва:

- а) монопольна рента;
- б) диференційна рента I;
- в) абсолютна рента;
- г) диференційна рента II?

9. Який економіст вперше виділив два основних рентоутворюючих чинники:

- а) А. Сміт;
- б) К. Маркс;
- в) Дж. М. Кейнс
- г) Д. Рікардо?

10. Абсолютна земельна рента – це:

- а) різниця між індивідуальними витратами на одиницю продукції на покращених землях і суспільно-необхідними витратами на гірших землях;
- б) різниця між суспільною та індивідуальною вартістю товару;
- в) різниця між ринковою вартістю продукції і ціною виробництва;
- г) правильної відповіді немає.

Практичні завдання

1. Розрахуйте ціну землі, якщо відомо, що абсолютна рента складає 25 000 грн, диференційна рента – 55 000 грн, норма прибутку у промисловості – 12 %, а банківський процент – 17 %.

2. Розрахуйте ціну наділів, якщо абсолютна рента складає 20 000 грн, банківський процент 11 %, норма прибутку у промисловості – 12 %.

Наділи	Авансований капітал, грн	Норма прибутку, %	Врожайність, кг
1. Кращий наділ	140 000	13	300
3. Середній наділ	140 000	13	200
3. Гірший наділ	140000	13	100

3. Фермер – орендатор може виростити за рік на ділянці 300 т моркви. Ціна моркви – 3 грн за 1 кг. Банківський процент стало тримається на рівні 18 %. Річний розмір абсолютної ренти складає 25 тис. грн. За яку ціну є сенс власнику землі продати цю ділянку, якщо відомо, що щорічні витрати на вирощування, збір та реалізацію моркви оцінюються в 100 тис. грн на рік, а середній прибуток складає 80 тис. грн.

4. Проаналізуйте реформи, які були проведені в Україні в період її незалежності в сільському господарстві. Дайте їм обґрунтовану оцінку та визначте досягнення та прорахунки.

5. Власник землі здав у оренду земельну ділянку, на якій знаходяться будови вартістю 100 тис. грн. Згідно з договором оренди, термін дії якого 15 років, орендар повинен платити землевласнику земельну ренту в сумі 10 тис. грн на рік. Визначте орендну плату, яка привласнюється землевласником за рік.

Питання для самодіагностики

9.1. Розкрийте механізм утворення диференціальної ренти I роду і II роду.

9.2. Що відбудеться з абсолютною рентою, якщо органічна побудова капіталу у сільському господарстві наблизиться до органічної побудови у промисловості?

9.3. Поясніть причини зростання монопольної ренти. Які сфери економіки сприяють її зростанню і чому?

9.4. Чим монопольна рента відрізняється від абсолютної і диференціальної?

9.5. Від яких факторів залежить ціна землі?

Тема 10. Доходи населення, їх формування та розподіл.

Тема 11. Держава та її економічні функції

10.1. Доходи, їх види та джерела формування.

10.2. Заробітна плата: сутність, форми та системи заробітної плати.

10.3. Диференціація доходів та її межі.

10.4. Соціальні аспекти економічних відносин.

11.1. Держава як суб'єкт економічної системи.

11.2. Сутність і структура фінансової системи.

11.3. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави.

Література: [6; 9; 42; 43; 46; 47; 50].

Тести

1. Яку функцію видатки не виконують:

а) фіскальну функцію;

- б) регулюючу функцію;
- в) стимулюючу функцію;
- г) контролюючу функцію?

2. Яка теорія визначає заробітну плату як плату за робочу силу:

- а) кейнсіанська теорія;
- б) маржиналістська теорія;
- в) марксистська теорія;
- г) меркантилістська теорія?

3. Номінальна зарплата – це:

а) кількість грошей без відрахування податків;

б) це кількість грошей, яку робітник отримує за певний проміжок часу;

в) кількість товарів та послуг, яку робітник може придбати за отримані гроші;

г) правильної відповіді немає.

4. Крива Лоренца відображає:

а) питому вагу дохідних підприємств в економіці за певний проміжок часу;

б) прямий взаємозв'язок між доходами та видатками домогосподарства;

в) взаємозв'язок між податковими ставками та надходженнями до бюджету;

г) нерівність доходів населення в державі.

5. Об'єктами державного регулювання є:

а) платіжний баланс, верховна Рада і місцеві ради;

б) профспілки і союзи підприємців, платіжний баланс;

в) Верховна Рада і місцеві ради, платіжний баланс;

г) військово-промисловий комплекс, платіжний баланс.

6. Представники якого економічного напрямку виступали за всебічне державне регулювання економіки:

а) англійська класична школа політекономії;

б) фізіократи;

в) монетаризм;

г) маржиналізм?

7. Реальна зарплата – це:

а) кількість грошей без відрахування податків;

б) це кількість грошей, яку робітник отримує за певний проміжок часу;

в) товари та послуги, які робітник може придбати за певний проміжок часу;

г) кількість товарів та послуг, яку робітник може придбати за свою зарплату, тобто купівельна спроможність номінальної зарплати.

8. Якої системи зарплати не існує:

а) штрафна система;

б) система участі в прибутках;

в) система аналітичної оцінки робочих місць;

г) відрядна система.

9. Які існують форми заробітної плати:

а) тарифна та почасова форми;

б) акордна та відрядна форми;

в) відрядна та почасова форми;

г) тарифна та акордна форми?

10. Крива Лафера відображає взаємозв'язок між:

а) доходами та видатками;

б) попитом та пропозицією;

в) рівнем податкових ставок та надходженнями до бюджету;

г) частинами сукупного доходу, які отримують високодохідні та низько дохідні сім'ї.

Практичні завдання

1. Використовуючи дані таблиці дайте відповіді на такі питання:

а) в якій країні більше зміниться номінальна заробітна плата? б) в якій країні більшими темпами зростають ціни? в) в якій країні більше зміниться реальна заробітна плата?

Країна	Середня заробітна плата (грн)		Вартість споживчого кошика(грн)	
	2011 р.	2013 р.	2011 р.	2013 р.
А	1 500	2 000	900	1 400
Б	1 800	2 300	1 300	1 700

2. За трудовою угодою зарплата робітника дорівнює 2500 грн. Але в цьому місяці заробітну плату збільшили на 100 грн. При цьому, ціни збільшилися на 1 %. Як зміниться реальна зарплата?

3. Визначте прямі та непрямі податки: акциз, податок на додану вартість, податок на цінні папери, мито, податок на спадщину, прибутковий податок, податок на золоті вироби, податок на прибуток корпорацій, податок на дарування будівлі, податок на землю. Відповідь оформіть у вигляді таблиці.

4. Визначте адміністративні та економічні інструменти державного регулювання економіки: організаційно-структурна перебудова, плановий виробничий контракт з підприємством, забезпечення паливними та природними ресурсами, нормативи, ліцензії, квоти, державні стандарти, санкції, ціни, регулювання ставок податків, надавання державою довгострокових кредитів великим корпораціям, виділення субсидій окремим підприємствам, грошова емісія, директивне планування, прогнозування і програмування, індикативне планування, обслуговування державного боргу Центральним банком, регулювання відсоткової ставки та норми обов'язкових резервів комерційних банків, регулювання зарплати, антимонопольне регулювання, валютне регулювання. Відповідь оформіть у вигляді таблиці. Які інструменти є більш дієвими для сучасної економіки України? Відповідь обґрунтуйте та проілюструйте прикладами з економічної практики.

5. На думки багатьох економістів державне регулювання необхідно перш за все в таких сферах як підтримка конкурентного середовища, забезпечення загальноекономічної стабільності, соціальне забезпечення та збалансованість, подолання криз на макрорівні. Які сфери державного регулювання економіки України виділили б ви? Відповідь обґрунтуйте.

Питання для самодіагностики

10.1. Чим відрізняються номінальні доходи від реальних?

10.2. У чому полягають причини нерівності доходів? Чи згодні ви з нерівномірним розподілом доходів у ринковій економіці?

10.3. Яким, на ваш погляд, має бути державне регулювання розподілу доходів?

10.4. Які існують показники для вимірювання нерівності у розподілі доходів? Що показує крива Лоренца?

10.5. Які погляди на управління державою існують? Чи згодні ви з думкою класиків про саморегулювання ринкової економіки? Яку з теорій ви підтримуєте? Чому?

10.6. Які економічні функції виконує держава?

10.7. Які методи державного регулювання вам відомі?

10.8. З чим пов'язана необхідність державного регулювання галузі туризму?

10.9. Які державні органи займаються регулюванням туризму та у чому полягають їх функції?

Змістовий модуль 2. Аналіз і структура складових економічної політики держави

Тема 12. Світове господарство і міжнародні економічні відносини

12.1. Сутність та етапи становлення світового господарства.

12.2. Міжнародна торгівля та її економічні засади.

12.3. Міжнародний рух капіталів.

12.4. Міжнародна міграція робочої сили.

12.5. Міжнародні валютно-фінансові організації.

12.6. Валютний ринок та його основні економічні суб'єкти.

Література: [20; 30; 44].

Тести

1. Принцип абсолютних переваг вперше сформулював:

а) У. Петті;

б) А. Сміт;

в) Дж. Кейнс;

г) А. Маршалл.

2. Принцип порівняльних переваг вперше сформулював:

а) К. Маркс;

б) Дж. Міль;

в) Д. Рікардо;

г) Т. Мальтус.

3. Принцип порівняльних переваг використовується:

- а) у сфері послуг;
- б) у сфері промисловості;
- в) у місцевій торгівлі;
- г) у міжнародній торгівлі.

4. До яких економічних наслідків призведе збільшення митних зборів на імпорт:

- а) підвищення цін на вітчизняні товари;
- б) збільшення експорту вітчизняних підприємств;
- в) покращення якості вітчизняної продукції;
- г) підвищення цін на імпортовані товари?

5. Міжнародний поділ праці – це:

а). система торговельних зв'язків, які склалися в певних часових і територіальних рамках;

б) спеціалізація окремих країн у межах світового господарства на виробництво певних видів продукції з метою їх реалізації на національному ринку;

в) система різноманітних форм міжнародного економічного співробітництва, яка передбачає відкритість економіки і вільне переміщення трудових ресурсів;

г) спеціалізація країн на виробництво певних видів товарів відповідно до їхніх природно-кліматичних, історичних та економічних умов.

6. Як називається процес зосередження виробництва певної продукції в окремих країнах:

- а) економічна інтеграція;
- б) міжнародна спеціалізація;
- в) міжнародна кооперація;
- г) глобалізація?

7. ТНК – це:

а) економічні організації середнього розміру, які можуть самостійно добувати сировину, виробляти продукцію, купувати чи продавати її на національному ринку;

б) економічні організації, не вбудовані в національну основу і спроможні самостійно добувати сировину, виробляти продукцію, купувати чи продавати її на глобальному ринку;

в) великі економічні організації, які спеціалізуються на виробництві окремого виду продукції, або послуги;

г) немає правильної відповіді.

8. Найбільш складною формою економічної інтеграції є:

а) економічний союз;

б) митний союз;

в) валютний союз;

г) спільний ринок.

9. Які капіталовкладення забезпечують інвесторів безпосереднім контролем над ними:

а) портфельні інвестиції;

б) безпосередні інвестиції;

в) прямі інвестиції;

г) експортні інвестиції?

10. Валютний паритет – це:

а) ціна грошової одиниці однієї країни, виражена у грошовій одиниці іншої країни;

б) система економічних відносин купівлі-продажу різних іноземних валют;

в) законодавчо установлене співвідношення між валютами різних країн;

г) правильної відповіді немає.

Практичні завдання

1. Визначте курс валют однієї відповідно до іншої, якщо в споживчий кошик входять три продукти – а, в та с в кількості 20, 30 та 50 одиниць, а ціни на них наведені в таблиці.

Ціна в євро	5	3	1,5
Ціна в доларах	10	8	4

2. Процеси, що ведуть до економічної інтеграції можна відтворити наступною схемою: розвиток продуктивних сил – міжнародний поділ

праці – інтернаціоналізація виробництва і капіталу – економічна інтеграція. Проаналізуйте взаємозв'язки між цими процесами та проілюструйте прикладами з економічної практики. Відповідь обґрунтуйте.

3. Проаналізуйте основні закономірності розвитку світового господарства на сучасному етапі. Визначте ключові чинники, що на нього впливають. Відповідь обґрунтуйте.

4. Охарактеризуйте основні форми міжнародної світової міграції на сучасному етапі розвитку та проаналізуйте їх особливості. Відповідь обґрунтуйте та проілюструйте прикладами з економічної практики.

5. Використовуючи дані таблиці, визначте яка країна має абсолютні переваги, а яка порівняльні у виробництві: а) соняшникової олії; б) кукурудзяної олії. Відповідь підтвердіть розрахунками.

Країна	Кількість годин, необхідних для виробництва одиниці продукції	
	соняшnikова олія	кукурудзяна олія
А	7	8
Б	10	9

Питання для самодіагностики

12.1. Що таке міжнародний поділ праці? Яке місце відіграє у ньому Україна?

12.2. Розкрийте сутність і основні складові платіжного балансу країни

12.3. Які фактори впливають на валютний курс? Що таке плаваючий валютний курс?

12.4. Які форми міжнародних економічних відносин вам відомі?

Тема 13. Економічні аспекти глобальних проблем

13.1. Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем.

13.2. Сучасні глобальні проблеми.

13.3. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

Література: [2; 47; 50].

Тести

1. Глобалістика – це:

- а) самостійна галузь знань про конкретні проблеми сучасного і майбутнього розвитку окремої держави;
- б) самостійна галузь знань про практичні проблеми сучасного і майбутнього розвитку окремого регіону;
- в) самостійна галузь знань про найзагальніші, планетарні проблеми сучасного і майбутнього розвитку людської цивілізації;
- г) самостійна галузь знань про проблеми минулого і сучасного розвитку людської цивілізації.

2. Характерними рисами глобальних проблем є:

- а) інтернаціоналізація виробничих процесів, які вимагають значних фінансових і матеріальних ресурсів;
- б) спільність і взаємозалежність політичних, соціальних, економічних, науково-технічних та інших аспектів розвитку окремих країн;
- в) зв'язки та відносини між державами і соціальними системами, суспільством у загально планетарному масштабі, які зачіпають життєві інтереси народів усіх країн і можуть бути розв'язані шляхом їх взаємодії;
- г) всі наведені відповіді правильні.

3. Основні критерії, згідно з якими проблеми відносять до глобальних:

- а) нерозв'язання їх викликає загрозу людству, регрес в умовах життя людей, у розвитку продуктивних сил;
- б) вони вимагають невідкладних скоординованих дій світового співтовариства;
- в) їх вплив на політичний, соціальний та економічний розвиток України має визначальний характер;
- г) вони мають загальносвітовий характер, тобто стосуються інтересів усіх, або значної групи держав.

4. Яка з наведених проблем не належить до глобальних:

- а) проблема забезпечення людства продовольством, сировиною та енергією;
- б) проблема вступу України в Європейський союз;

- в) екологічна проблема;
- г) проблема збереження миру?

5. Визначте глобальні проблеми, які не належать до першої групи проблем, що викають у сфері взаємодії природи і суспільства:

- а) боротьба з наркоманією
- б) роззброєння і збереження миру;
- в) енергетична;
- г) проблема оволодіння космосом;

6. До основних сфер дії глобальних проблем слід віднести такі:

- а) взаємодія людини і природи;
- б) взаємодія природи і суспільства;
- в) збереження навколишнього середовища;
- г) суспільні взаємовідносини;

7. Причинами сучасних глобальних проблем є:

- а) розвиток продуктивних сил;
- б) зростання промислового виробництва;
- в) географічне середовище;
- г) перенаселення планети;

8. Що породило загострення сучасних глобальних проблем:

- а) швидке зростання народонаселення на Землі;
- б) нерівномірне розміщення населення і енергетичних ресурсів на планеті;
- в) низький рівень впровадження ресурсо- та енергозберігаючих, екологічно чистих технологій;

- г) швидка урбанізація населення;

9. Шляхами розв'язання глобальних проблем є:

- а) демілітаризація економіки і конверсія;
- б) встановлення державної (всенародної) власності на природні ресурси;
- в) перерозподіл енергетичних ресурсів між державами світу;
- г) використання відновлюваних видів енергії;

10. Які з організацій відіграють провідну роль у розв'язанні глобальних проблем:

- а) ООН;

- б) МВФ;
- в) Світовий Банк;
- г) Європейський Союз;

Практичні завдання

1. Кількість робочої сили в країні у 2014 році склала 40 млн осіб, кількість зайнятих – 30 млн осіб, природний рівень безробіття – 6 %. Визначте загальний рівень безробіття в державі.

2. За даними нижче наведеної таблиці розрахуйте рівень ВВП на душу населення та темпи зростання цього показника:

Період	ВВП (млрд грн)	Кількість населення (млн осіб)
2012	5,9	12,1
2013	7,0	12,9

3. Назвіть основні глобальні проблеми. Наведіть приклади із реального життя, що характеризують соціально-економічні наслідки цих проблем.

4. Визначте основні чинники, які впливають на глобальну продовольчу проблему. Назвіть основні шляхи її розв'язання.

5. Проаналізуйте вплив транснаціональних корпорацій на глобалізаційні процеси в світі та дайте обґрунтовану оцінку.

Питання для самодіагностики

13.1. Які глобальні проблеми вам відомі? Яка з них, на ваш погляд, має вирішуватися у першу чергу?

13.2. Що таке глобалізація? Чи завжди вона сприяє зближенню економік?

13.3. Які міжнародні організації займаються розв'язанням глобальних проблем? Чи приймає у них участь Україна?

Тема 14. Предмет, метод та основні проблеми макроекономіки

14.1. Предмет, суб'єкти та об'єкт макроекономіки

14.2. Основні проблеми і основні поняття та показники макроекономіки, їх взаємозв'язок.

14.3. Методи макроекономічних досліджень та функції макроекономіки.

14.4. Становлення та розвиток макроекономіки

Література: [1; 2; 24; 35; 42].

Тести

1. Макроекономіка досліджує економічні процеси на рівні:

- а) підприємства;
- б) галузі виробництва;
- в) окремого ринку;
- г) національної економіки.

2. Об'єктом макроекономічного аналізу виступає:

- а) економічний закон;
- б) економічний процес;
- в) економічна система;
- г) економічні відношення.

3. Об'єкти макроекономічного аналізу характеризують:

- а) агреговані величини;
- б) ймовірні величини;
- в) порівняльні величини;
- г) відносні величини.

4. Який сектор не відноситься до макроекономічних суб'єктів:

- а) підприємницький сектор;
- б) сектор домашніх господарств;
- в) державний сектор;
- г) сільськогосподарський сектор?

5. Основним методом макроекономічних досліджень є:

- а) порівняльний аналіз;
- б) соціологічний;
- в) метод абстракції;
- г) моделювання.

6. Макромоделі показують:

- а) об'єктивне зростання показників;

- б) взаємозв'язок між макропоказниками;
- в) зв'язок між державними суб'єктами;
- г) зв'язок між екзогенними величинами.

7. Що з переліченого не вивчає макроекономіка:

- а) проблеми безробіття;
- б) проблеми інфляції;
- в) циклічність економічних процесів;
- г) проблеми мінімізації витрат.

8. Нормативна макроекономіка вивчає:

- а) "що має бути";
- б) "що є";
- в) оціночні судження;
- г) позитивні тенденції в економічному розвитку.

9. Вперше макроекономічний аналіз запровадив:

- а) А. Сміт;
- б) К. Маркс;
- в) Д. Рікардо;
- г) Дж. М. Кейнс.

10. Проблеми інфляційних процесів в економіці країни вивчають в курсі:

- а) маркетингу;
- б) фінанси;
- в) мікроекономіка;
- г) макроекономіка.

Практичні завдання

1. Наведіть приклади використання методів макроекономіки.
2. В чому полягає відмінності та взаємозв'язок предмету та методу макроекономіки.
3. Визначте об'єкт та суб'єкти макроекономіки. Які між ними існує відмінності та взаємозв'язки?
4. Які основні проблеми є макроекономічними? Визначте головні інструменти які спрямованні на їх вирішення.
5. Визначте які з поданих економічних категорій вивчають на макрорівні: робоча сила, витрати виробництва, інфляція, безробіття,

фінансова політика, капітал, праця, земля, грошово-кредитна політика, заробітна плата, прибуток, економічне зростання, анти циклічна політика.

Питання для самодіагностики

14.1. Які вчені внесли значний вклад у розробку теоретичних основ макроекономічної науки.

14.2. Що є предметом макроекономіки?

14.3. У чому полягають позитивна й нормативна функції макроекономіки?

14.4. Які основні інструменти макроекономічного аналізу?

Тема 15. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

15.1. Система національних рахунків.

15.2. Валовий внутрішній продукт (ВВП) та валовий національний продукт (ВНП). Методи обчислення ВВП. Тіньова економіка.

15.3. Макроекономічні показники на чистій основі.

Література: [1; 2; 20; 35; 42].

Тести

1. Для розширення виробничого потенціалу країни необхідно, щоб:

- а) ЧНП перевищував НД;
- б) чисті інвестиції перевищували величину амортизації;
- в) НД перевищував обсяг споживчих витрат населення та держави;
- г) ВНП перевищував ЧНП на величину амортизації.

2. НД відрізняється від доходу кінцевого використання домашніх господарств на величину:

- а) доходів населення, отриманих із закордону;
- б) амортизації;
- в) доходів від індивідуальної трудової діяльності;
- г) трансфертних виплат держави населенню.

3. До чистих інвестицій відноситься:

- а) купівля домашнім господарством легкового автомобіля;
- б) купівля фірмою земельної ділянки;

- в) заміна зношеного обладнання новим;
- г) будівництво складу готової продукції.

4. Попередньо створена вартість не повинна враховуватися при визначенні сукупної виготовленої вартості у національній економіці, для того щоб:

- а) уникнути інфляційних процесів;
- б) виключити невиробничі витрати попереднього циклу;
- в) уникнути подвійного рахунку.
- г) усі відповіді правильні.

5. Сукупний обсяг товарів та послуг, виготовлених у країні протягом року:

- а) національне багатство;
- б) валовий внутрішній продукт;
- в) національний дохід;
- г) чистий економічний добробут.

6. До трансфертних платежів належать:

- а) шкільне будівництво;
- б) заробітна плата державних службовців;
- в) податки;
- г) субсидії.

7. Чистий експорт є позитивним, коли:

- а) експорт більший за імпорт;
- б) експорт зменшується, а імпорт зростає;
- в) експорт та імпорт зменшуються;
- г) імпорт більший за експорт.

8. Підприємницькі заощадження – це:

- а) прибуток, який витрачається на особисте споживання підприємця;
- б) частина прибутку, яка залишається на підприємстві;
- в) частина прибутку, яку підприємець заощаджує на особисті потреби;
- г) прибуток, який підвищується внаслідок зростання цін.

9. Прямий податок – це:

- а) податок на пиво;
- б) податок з обігу;

- в) податок на нафту;
- г) прибутковий податок.

10. Дохід кінцевого використання – це валовий дохід Індивідуальних домашніх господарств мінус:

- а) підприємницькі внески на соціальне страхування і переказні платежі;
- б) непрямі податки і внески підприємців на соціальне страхування;
- в) прямі податки та внески робітників на соціальне страхування;
- г) переказні платежі та непрямі податки.

Практичні завдання

1. За даними таблиці розрахуйте такі показники: ВВП, споживання, валові приватні інвестиції, ЧНП, чисті приватні інвестиції.

Показники	1-й рік	2-й рік
Вартість нового будівництва	7	-7
Вартість виготовленого обладнання	14	14
Вартість виготовлених споживчих товарів	154	126
Вартість спожитих товарів	126	154
Амортизація будівель	14	14
Амортизація обладнання	14	14
Запас споживчих товарів на початок року	42	70
Запас споживчих товарів на кінець року	70	42

2. За даними таблиці розрахуйте внесок будівельників у створення ВВП:

Виробництво	Кінцева сума продажу (ум. грош. од.)	Купівля товарів, необхідних для виробництва (ум. грош. од.)
Будинку	20 000	
Скла	500	200
Цегли	12 000	4 000
Фарби	420	0
Інше	3 080	4 300

а) Як уникнути подвійного рахунку при вимірюванні ВВП?

б) Дайте визначення "доданої вартості" та поясніть способи її обчислення.

3. За наведеними даними розрахуйте:

а) ВВП (методами доходів та витрат);

б) особистий дохід;

в) дохід кінцевого використання;

г) обсяг винагороди за працю;

д) обсяг чистого експорту;

е) обсяг чистих приватних інвестицій.

1	Експорт	550.5
2	Дивіденди	90
3	Амортизація	460.5
4	Зарплата	2163
5	Державні закупки товарів та послуг	1865.5
6	Рента	49.5
7	Непрямі податки	385.5
8	Додаткові виплати до зарплати	420
9	Валові приватні інвестиції	1113.5
10	Податки на доходи корпорацій	132
11	Трансфертні платежі	480
12	Проценти за капітал	301.5
13	Дохід індивідуальних власників	198
14	Споживчі витрати	2782.5
15	Імпорт	507
16	Внески на соцстрах	222
17	Нерозподілені прибутки корпорацій	825
18	Податки на особисті доходи	558

4. Припустимо, що національне виробництво складається з двох товарів: X (споживчий товар), Y (засіб виробництва). В поточному році було виготовлено 500 одиниць X (ціна за одиницю 4 (ум. грош. од.) та 120

одиниць Y (ціна за одиницю 10 (ум. грош. од.). До кінця року 30 машин (товар Y) повинні бути замінені новими.

Розрахуйте:

- а) ВВП;
- б) ЧНП;
- в) Обсяг споживання (C);
- г) Обсяг валових інвестицій (I_v);
- д) Обсяг чистих інвестицій (I).

5. У таблиці показана динаміка національного доходу і державних витрат у Німеччині та Швеції за роки світової економічної кризи 1929 – 1932 рр.:

Статистичні Величини	Країни							
	Німеччина, млрд рейхс. марок				Швеція, млн крон			
	1929	1930	1931	1932	1929	1930	1931	1932
Національний дохід	75.9	70.2	57.5	45.2	8220	8137	7387	6841
Державні витрати	20.9	20.4	17.0	14.5	757	783	858	912

а) обчисліть у процентах динаміку національного доходу і державних витрат у Німеччині та Швеції за період з 1929 по 1932 р.;

б) дайте оцінку ефективності фіскальної політики німецького і шведського урядів під час світової економічної кризи.

Питання для самодіагностики:

15.1. Назвіть основні методологічні принципи СНР.

15.2. Для чого потрібен дефлятор ВВП?

15.3. Назвіть основні методи обчислення ВВП?

15.4. Що включає структура національного багатства?

15.5. У чому полягає різниця між номінальним та реальним ВВП?

Які вчені внесли значний вклад у розробку теоретичних основ макроекономічної науки.

Тема 16. Модель сукупного попиту та сукупної пропозиції

16.1. Сутність сукупного попиту та основні фактори, що впливають на динаміку сукупного попиту.

16.2. Сукупна пропозиція та її динаміка.

16.3. Модель "сукупний попит – сукупна пропозиція" як базова модель економічної рівноваги.

Література: [9; 21; 35; 42; 51].

Тести

1. Які із запропонованих заходів ви вважаєте найбільш прийнятними для стимулювання заощаджень:

- а) зниження податків на доходи;
- б) збільшення процентної ставки;
- в) збільшення допомоги на дітей;
- г) підвищення премій на заощадження, які йдуть на будівництво?

2. Які із запропонованих варіантів, на вашу думку, найбільш повно розкривають суть поняття "гранична схильність до споживання":

- а) крива, що характеризує величину споживчих витрат при даному рівні доходу;
- б) зміна у споживчих витратах, викликана зміною доходів;
- в) відношення приросту споживчих витрат на одиницю приросту доходу кінцевого використання;
- г) відношення сукупного споживання до сукупного попиту?

3. Використовуючи наведені варіанти відповідей, покажіть зв'язок між граничною схильністю до споживання та граничною схильністю до заощадження:

- а) сума показників граничної схильності до споживання та граничної схильності до заощадження дорівнює доходу кінцевого використання;
- б) відношення між цими показниками характеризує середню схильність до споживання;
- в) сума даних показників дорівнює 1;
- г) точка на кривій, у якій вони урівноважуються, відповідає пороговому рівню доходу.

4. Яка із наведених відповідей найбільш точно розкриває суть процесу, що характеризує не тільки неповне використання доходу на споживання, а й заощадження певної його частини:

- а) юридичні та фізичні особи заощаджують, але інвестують лише частину заощаджень, яка використовується для купівлі цінних паперів;
- б) юридичні та фізичні особи заощаджують, але не інвестують;
- в) юридичні та фізичні особи і заощаджують, і інвестують;
- г) юридичні та фізичні особи інвестують, але не заощаджують?

5. Використовуючи наведені приклади, дайте визначення індивідуальних заощаджень:

- а) доход, отриманий за якийсь період і не використаний ні на споживання, ні на придбання цінних паперів, а також не вміщений до банку;
- б) загальна сума всіх активів господарюючого суб'єкта. мінус сума його фінансових зобов'язань;
- в) дохід, отриманий за певний період і не використаний повністю на споживання;
- г) загальна сума всіх активів родини.

6. Яка із наведених відповідей розкриває особливості точки "порогового рівня" індивідуального споживання:

- а) гранична схильність до споживання дорівнює 1;
- б) дохід дорівнює споживанню;
- в) заощадження дорівнюють споживанню;
- г) заощадження дорівнюють інвестиціям?

7. За теорією Дж. Кейнса обсяг споживчих витрат у країні залежить, перш за все, від:

- а) рівня розвитку країни;
- б) темпів зростання пропозиції грошей;
- в) рівня доходу кінцевого використання;
- г) кількості резидентів.

8. Яке із перерахованих відношень, на вашу думку, характеризує пряму залежність? Доведіть правильність вашого вибору:

- а) відношення між заощадженнями та індексом цін;

б) відношення між граничною схильністю до споживання та граничною схильністю до заощадження;

в) відношення між споживчими витратами та рівнем процентної ставки;

г) відношення між заощадженнями та рівнем процентної ставки.

9. Чи є правильним твердження, що при зменшенні доходу кінцевого використання:

а) споживчі витрати скорочуються, а заощадження зростають;

б) споживчі витрати та заощадження зростають,

в) скорочуються як споживчі витрати, так і заощадження;

г) споживчі витрати зростають, а заощадження скорочуються.

10. Виходячи із теоретичних розробок кейнсіанської теорії, дайте відповідь на запитання: що відбувається в економіці, коли обсяг доходу кінцевого використання збільшується:

а) зростають середня схильність до споживання та заощадження;

б) середня схильність до споживання та заощадження зменшуються;

в) середня схильність до споживання збільшується, а до заощадження зменшується;

г) середня схильність до споживання знизиться, а до заощадження зросте?

Практичні завдання

1. За наведеними даними (в ум. грош. од.) розрахуйте макроекономічні показники та занесіть їх у таблицю.

$$C = 200 + 0,75 \cdot Y, I = 200, E = 125, Z = 25, T = 200,$$

де C – споживчі витрати;

I – інвестиції;

E – експорт;

Z – імпорт;

T – податки;

DJ – дохід кінцевого використання.

Національний дохід (сукупні витрати (V))	Податки (Т)	Дохід кінцевого використання (0.1)	Споживання	Інвестиції	Державні витрати	Чистий експорт	Сукупний попит
1800							
2000							
2200							
2400							
2600							

а) При якому рівні доходу досягається макроекономічна рівновага?

б) Визначіть мультиплікатор інвестицій.

в) При якому рівні доходу економіка досягне нової рівноваги, якщо обсяг інвестицій скоротиться до 150 (ум. грош. од.)?

2. У таблиці наведені дані, які характеризують споживчі витрати (С), заощадження (8) та обсяги ЧНП в економіці закритого тилу (в ум. грош. од.).

а) Розрахуйте величину мультиплікатора інвестицій, якщо в умовах повної зайнятості обсяг ЧНП дорівнює 590 (ум. грош. од.).

б) Знайдіть різницю між обсягом номінального та реального ЧНП, якщо чисті планові інвестиції дорівнюють 58 (у ум. грош. од.). Який характер має розрив між ними – інфляційний чи дефляційний?

Обсяг ЧНП (V)	Споживання (С)	Заощадження (S)
550	520	30
560	526	34
570	532	38
580	538	42
590	544	46
600	556	54
620	562	58
630	568	62

3. У таблиці наведені дані (в ум. грош. од.), які характеризують закриту економіку, функціонуючу при сталому рівні цін (P) та відсутності державного втручання.

Реальний ЧНП (Y)	Споживчі витрати (C)	Заощадження (S)	Планові інвестиції (I)	Сукупні витрати (C+I)	Відхилення фактичних інвестицій від планових (S-I)
1300	1290	10	22	1312	-12
1310	1298	12	22	1320	-10
1320	1306	14			
1330	1314	16			
1340	1322	18			
1350	1330	20			
1360	1338	22			
1370	1346	24			
1380	1354	26			
1390	1362	28	22	1384	+6
1400	1370	30	22	1392	+8

Нижче наведені дані про обсяги планових інвестицій при різних рівнях процентної ставки (i):

Процентна ставка (%)	10	9	8	7	6	5	4	3
Планові інвестиції (ум. грош. од.)	0	7	13	18	22	25	27	28

Нехай процентна ставка дорівнює 6 %.

а) розрахуйте сукупні витрати (споживчі витрати+інвестиції) та величину відхилення фактичних інвестицій від планових і занесіть у відповідні графи таблиці;

б) розрахуйте при даному рівні процентної ставки (i) і обсязі чистих інвестицій у 22 (ум. грош. од.):

- рівноважний рівень реального ЧНП (V);
- граничну схильність до споживання (c') та граничну схильність до заощадження (s');

- мультиплікатор інвестицій (m).

в) як зміняться обсяги планових інвестицій та рівноважного реального ЧНП при зниженні процентної ставки з 6 до 5 %?

г) визначить зміну обсягів планових інвестицій та рівноважного реального ЧНП при зростанні процентної ставки з 6 до 7 %.

4. Припустимо, що в умовній країні А є 100 домогосподарств. У першій половині домогосподарств гранична схильність до споживання (c') дорівнює $1/2$, у другій половині – $3/4$.

а) наскільки зростуть сукупні витрати на споживання, якщо доход кінцевого використання зросте на 10 000 (ум. грош. од.) і увесь його приріст припаде на першу половину домогосподарств?

б) наскільки зростуть сукупні витрати на споживання, якщо увесь приріст у 10 000 (ум. грош. од.) прийдеться на другу половину домогосподарств?

5. Сукупна пропозиція характеризується даними таблиці:

Рівень цін (P)	Реальний ВВП (Y)
250	2000
225	2000
200	1900
175	1700
150	1400
125	1000
125	500
125	300

Визначити:

а) в яких межах змінюється обсяг реального ВВП (Y) та рівень цін (P) на кейнсіанському відрізку кривої сукупної пропозиції (AS)?

б) в яких межах змінюється рівень цін (P) та обсяг реального виробництва (Y) на класичному відрізку кривої (AS)?

в) в яких межах змінюється обсяг реального ВВП (Y) та рівень цін (P) на проміжному відрізку кривої (AS)?

Питання для самодіагностики

16.1. Чому крива сукупного попиту має негативний нахил?

16.2. Які нецінові фактори впливають на сукупний попит та сукупну пропозицію?

16.3. Надайте характеристику основним моделям економічної рівноваги?

16.4. Надайте характеристику відріzkам кривої сукупної пропозиції.

Тема 17. Споживання, заощадження та інвестиції. Тема 18. Класична модель макроекономічної рівноваги. Тема 19. Рівновага національного ринку у моделі IS-LM

17.1. Споживання і заощадження.

17.2. Інвестиції та фактори інвестування.

17.3. Визначення прибутковості інвестиційних проектів.

17.4. Моделі мультиплікатора і акселератора.

18.1. Рівновага економічних систем та механізм її забезпечення.

18.2. Ринок ресурсів.

18.3. Загальна рівновага класичної моделі.

19.1. Сукупні видатки.

19.2. Ринок грошей та цінних паперів.

19.3. Ринок робочої сили.

19.4. Загальна рівновага та ринок товарів і послуг, грошей та цінних паперів.

Література: [1; 2; 27; 35; 50].

Тести

1. Уряд у поточному році збільшив витрати на освіту населення за рахунок скорочення витрат на утримання державного апарату, внаслідок цього:

а) зріс перманентний дохід країни;

б) зріс номінальний НД поточного року;

- в) зріс реальний НД поточного року;
- г) значення всіх перерахованих показників не змінилось.

2. У моделі закритої економіки, в якій не враховується діяльність держави, надлишок на ринку благ виникає, коли:

- а) заплановані інвестиції перевищують фактичні;
- б) заплановане споживання перевищує фактичне;
- в) заощадження перевищують інвестиції;
- г) інвестиції перевищують заощадження.

3. За теорією мультиплікатора приріст НД більший за приріст інвестицій тому, що:

- а) гранична ефективність капіталовкладень перевищує ставку процента;
- б) інвестиції збільшують виробничий потенціал господарств;
- в) інвестиції більші за заощадження;
- г) зростання інвестицій збільшує інші складові частини попиту.

4. Нахил лінії LM залежить від:

- а) значення грошового мультиплікатора;
- б) значення інвестиційного мультиплікатора;
- в) граничної схильності мати гроші як майно;
- г) швидкості обігу грошей.

5. Коли пропозиція грошей залежить від ставки процента, тоді при збільшенні реального доходу ставка процента порівняно зі своїм значенням в умовах фіксованої пропозиції грошей:

- а) знижується на більшу величину;
- б) зростає на більшу величину;
- в) зростає на меншу величину;
- г) знижується на меншу величину.

6. Рівновага на ринку грошей зберігається, якщо:

- а) уповільнення швидкості обігу грошей супроводжується зниженням мінімальної норми резервного покриття;
- б) при зростанні реального доходу знижується ставка процента;
- в) одночасно із збільшенням грошової бази буде знижуватися облікова ставка;

в) при збільшенні реального доходу зростає попит на гроші як майно.

7. На фінансовому ринку відбувається:

- а) забезпечення підприємців засобами платежу;
- б) трансформація заощаджень в інвестиції;
- в) перерозподіл НД з метою зниження диференціації індивідуальних доходів;
- г) зменшення швидкості обігу грошей.

8. На структуру портфеля цінних паперів безпосередньо впливає:

- а) гранична схильність інвестора до заощаджень;
- б) номінальний курс акцій;
- в) розмір витрат на трансформацію цінних паперів у гроші та темп інфляції;
- г) темп інфляції.

9. Кейнсіанська модель макрорівноваги має за основу таке припущення:

- а) рівень цін не змінюється за умов неповної зайнятості;
- б) обсяг споживання визначається лише номінальним доходом;
- в) обсяг інвестицій залежить від величини амортизації;
- г) заощадження є функцією ставки податків.

10. Функція сукупного попиту:

- а) відображає рівновагу на ринках товарів та послуг при різних рівнях цін;
- б) є сумою індивідуальних функцій попиту на товари та послуги;
- в) є зростаючою відносно рівня цін;
- г) визначає, що сума споживчого та інвестиційного попиту є зростаючою функцією від рівня цін.

Практичні завдання

1. Яким повинен бути рівноважний обсяг виробництва благ (Y), щоб при автономному споживанні (C_0) в 30 (ум. грош. од.) та граничній схильності до споживання (c') 0,4 попит на автономні інвестиції становив 120 (ум. грош. од.)?

2. функція споживання має вигляд: $C = 200 + 0,6 \cdot Y$; $I = 500$.

Визначіть рівноважний НД та його зміни при зростанні інвестицій (I) на 100 (ум. грош. од.).

3. Функція заощадження має вигляд $S = -20 + 0,4*Y$; інвестиції (I) дорівнюють 20 (ум. грош. од.). Визначіть:

а) рівноважне значення НД (Y), мультиплікатор (т) та обсяг заощаджень (S);

б) як зміняться рівноважні значення НД та обсяг заощаджень, якщо населення при кожному рівні доходу буде зберігати на 5 (ум. грош. од.) більше. Поясніть "парадокс" отриманого результату.

4. По облігації виплачується процент на суму 100 (млрд ум. грош. од.) на рік. За наведеними даними таблиці про ціни на облігацію при різних рівнях процентної ставки розрахуйте і внесіть в таблицю відсутні показники.

Процентна ставка (%)	Ціна облігації (млрд ум. грош. од.)
1	-
2	-
-	2 500
-	2 000
10	-
12,5	-

5. Поведінка макросуб'єктів характеризується такими даними:

$$C = 0,8 Y' + 100; I = 0,225 Y + 20; G = T, E = 200;$$

$$T(Y) = 0,375; Z = 0,2.$$

Визначіть величину НД.

Питання для самодіагностики

17.1. Як виглядає графічно функція споживання? Поясніть графік.

17.2. Які "недоходні фактори" визначають динаміку споживання та заощадження?

17.3. Поясніть поняття граничної схильності до споживання.

17.4. У чому різниця між простим та складним мультиплікатором?

18.1. Назвіть економістів-представників класичної школи, яку розробили теорію макрекономічної рівноваги?

18.2. Якими, згідно з класичною моделлю, є умови рівноваги на ринку грошей?

19.1. У чому різниця між валовими та чистими інвестиціями? Як визначити інвестиційну привабливість туристичних підприємств?

19.2. Що показує мультиплікатор видатків в економіці?

19.3. Поясніть графічно, що таке "кейнсіанський хрест".

19.4. Які існують мотиви попиту на гроші?

19.5. Як формується загальна рівновага на ринках товарів і послуг, грошей та цінних паперів. Чи досягається вона у трансформаційній економіці України?

Тема 20 Фіскальна політика держави

20.1. Сутність, цілі, інструменти і види фіскальної політики.

20.2. Державні видатки і їх структура.

20.3. Податково-бюджетний механізм як основний засіб здійснення фіскальної політики.

20.4. Державний борг: причини, структура, наслідки.

Література: [2; 7; 18; 21; 35; 42; 59; 79].

Тести

1. Державний борг – це сума попередніх:

а) бюджетних дефіцитів;

б) державних витрат;

в) бюджетних надлишків за відрахуванням бюджетних дефіцитів;

г) бюджетних дефіцитів за відрахуванням бюджетних надлишків.

2. Якщо уряд щорічно буде прагнути до збалансованого у бюджету, то цей бюджет:

а) буде сприяти послабленню інфляції,

б) буде стимулювати сукупний попит,

в) буде посилювати коливання у межах економічного циклу,

г) буде вирівнювати коливання у межах економічного циклу.

3. Відносні витрати по обслуговуванню державного боргу вимірюються:

- а) відношенням суми процентних сплат за боргом до обсягу ВВП;
- б) сумою державного боргу,
- в) відношенням розміру боргу до обсягу ВВП;
- г) сумою процентних сплат за боргом.

4. Значний бюджетний дефіцит дозволяє:

- а) збільшити ставку процента, підвищити міжнародну цінність національної валюти та збільшити обсяг чистого експорту;
- б) зменшити ставку процента, знизити міжнародну цінність національної валюти та збільшити обсяг чистого експорту;
- в) збільшити ставку процента, знизити міжнародну цінність національної валюти та збільшити обсяг чистого експорту,
- г) збільшити ставку процента, підвищити міжнародну цінність національної валюти та зменшити обсяг чистого експорту

5. При інших рівних умовах великий бюджетний дефіцит у період повної зайнятості призводить до:

- а) скорочення міжнародної цінності національної валюти;
- б) інфляції, обумовленої зростанням витрат,
- в) зростання реальної процентної ставки,
- г) зниження реальної процентної ставки

6. Дефіцит державного бюджету утворюється, коли:

- а) сума податкових надходжень скорочується,
- б) витрати держави зменшуються,
- в) сума активів держави перевищує розміри її зобов'язань;
- г) сума витрат держави перевищує суму податкових надходжень.

7. Однією з реальних проблем державного боргу є:

- а) зростання долі заощаджень при всіх рівнях доходу кінцевого використання;
- б) зростання стимулів підвищення ефективності виробництва;
- в) відтік частини національного продукту за межі країни,
- г) зменшення диференціації у доходах населення.

8. Урядова політика в галузі витрат і оподаткування називається:

- а) монетарною політикою,
- б) політикою розподілу доходів;
- в) політикою, заснованою на кількісній теорії грошей;

г) фіскальною політикою.

9. Маніпуляції з державними витратами і податками для досягнення бажаного рівноважного рівня доходу та виробництва належать до:

- а) політики, яка заснована на кейнсіанській функції споживання;
- б) політики, орієнтованої на дефляційний розрив;
- в) кейнсіанської фіскальної політики;
- г) кредитної політики.

10. Дефіцит державного бюджету виникає, коли:

- а) доходи держави перевищують витрати;
- б) витрати держави перевищують доходи;
- в) доходи держави не дорівнюють ВВП;
- г) держава має зовнішній борг.

Питання для самодіагностики

1. а) За даними таблиці розрахуйте середні та граничні податкові ставки.

б) Яким є податок: 1) прогресивним; 2) пропорційним; 3) регресивним? Поясніть чому.

в) Чому в останні роки в розвинених країнах існує тенденція зниження ступеня прогресивності податкових систем.

Дохід	Податок	Середня ставка податку	Гранична податкова ставка
0	0		
50	5		
100	15		
150	30		
200	50		
250	75		

2. Економіка країни характеризується такими даними: Фактичний дохід (Y) дорівнює 4 000 (ум. грош. од.); Гранична схильність до споживання (c') дорівнює 0,8; Рівноважний дохід (Y*) дорівнює 4 200 (ум. грош. од.).

а) Як повинні змінитися урядові витрати (G) для досягнення економікою стану рівноваги за умови, що інші дані сталі.

б) Як повинна змінитися величина податкових надходжень (Т) (інші показники сталі) для того, щоб економіка досягла стану рівноваги.

3. Економіка країни знаходиться у стані рівноваги за умов, що споживання домашніх господарств визначається функцією $C = 100 + 0,8Y$, інвестиції (I) дорівнюють 100; витрати держави (G) на купівлю благ — 200; трансфертні виплати з бюджету (T_g) — 62,5, а ставка прибуткового податку — 0,25. Визначіть:

а) рівноважний НД;
значення мультиплікатора;
стан держбюджету.

б) Які методи покриття бюджетного дефіциту Ви запропонували б у даній ситуації. Поясніть чому?

4. В моделі закритої економіки без участі держави обсяг автономних інвестицій дорівнює 50, а функція заощаджень визначається за формулою: $S = 0,2Y$, $Y = 100$. В умовах повної зайнятості ця модель досягає рівноваги при обсязі НД 1 000 (ум. грош. од.).

а) Як за допомогою держави досягти рівня повної зайнятості за умов, що всі державні витрати повинні здійснюватися за рахунок податків, які стягуються за єдиною (прямою) ставкою прибуткового податку?

б) На скільки при цьому зростає НД.

5. На ринку благ в умовах неповної зайнятості встановилась рівновага за таких умов: $C = 0,5Y$; $I = 100$; $G = 80$; $T(Y) = 0,20$.

Економіка має потенційні можливості збільшити НД (Y) у 1,20 разу. Як держава може змінити витрати на купівлю благ або ставку податку, щоб забезпечити повне використання наявних потужностей при збалансованому державному бюджеті?

Питання для самодіагностики

20.1. Які види податків ви знаєте? Які податки сплачують туристичні підприємства?

20.2. Як розраховується мультиплікатор збалансованого бюджету?

20.3. Чи припустимо державі для покриття дефіциту бюджету країни застосовувати так звані "фінансові піраміди"?

20.4. Чи можуть вмонтовані стабілізатори повністю усунути економічну нестабільність?

20.5. У чому полягає економічний сенс кривої Лаффера? Чи справедлива вона для українських підприємств туристичної галузі?

Змістовий модуль 3. Інструментарій управління економікою

Тема 21. Монетарна політика

21.1. Механізм функціонування грошового ринку.

21.2. Банківська система. Види банків та їх функції.

21.3. Грошово-кредитне регулювання економіки.

Література: [2; 18; 21; 42].

Тести

1. Норма обов'язкових резервів:

а) вводиться як засіб, що охороняє від вилучення вкладів;

б) складає середню величину маси грошей, необхідну для задоволення потреб населення;

в) зараз не використовується;

г) вводиться, насамперед, як засіб обмеження грошової маси.

2. Сукупність усіх комерційних банків надає гроші у позику, створюючи поточні рахунки. В результаті грошова маса:

а) зростає на величину більшу, ніж загальна сума депозитів;

б) не змінюється;

в) зменшується на загальну величину готівкових грошей та банківських депозитів;

г) збільшується на величину меншу, ніж загальна сума депозитів.

3. Загальна грошова маса зростає кожного разу, коли комерційні банки:

а) збільшують свої вклади у Національному банку;

б) вилучають частину своїх грошей у Національному банку;

в) зменшують свої зобов'язання за поточними рахунками, сплачуючи готівкові чи безготівкові гроші по внесках;

г) збільшують обсяги позик, які надаються населенню.

4. У банку X, який є одним з багатьох банків, знаходиться депозит величиною 10 000 доларів. Норма обов'язкових резервів – 25 %. Цей депозит здатний збільшити суму наданих позик на:

- а) 25 000 доларів;
- б) невизначену величину;
- в) 10 000 доларів;
- г) 7 500 доларів.

5. Надлишкові резерви комерційного банку складаються з:

- а) активів, які не є грошима, але при необхідності можуть швидко перетворюватись на гроші;
- б) різниці між величиною фактичних резервів та величиною обов'язкових резервів;
- в) різниці між величиною активів і сумою внесків за поточними рахунками;
- г) грошових і "майже грошових" активів, які зберігаються у банку та перевищують обсяг банківських депозитів.

6. При збільшенні норми обов'язкових резервів з 20 до 30 % з'ясувалося, що система комерційних банків відчуває нестачу резервів у розмірі 60 млн доларів. Якщо суму резервів збільшити неможливо, то грошову масу слід скоротити на:

- а) 180 млн доларів;
- б) 350 млн доларів;
- в) 60 млн доларів;
- г) 200 млн доларів.

7. Максимально можливе збільшення суми безстрокових внесків дорівнює:

- а) надлишковим резервам, поділеним на величину грошового мультиплікатора;
- б) різниці між активами та зобов'язаннями плюс власний капітал;
- в) різниці між фактичними резервами та надлишковими резервами;
- г) надлишковим резервам, помноженим на величину грошового мультиплікатора.

8. Яке з наведених тверджень є неправильним:

а) Фактичні резерви комерційного банку дорівнюють надлишковим резервам плюс обов'язкові резерви;

б) банківські активи плюс власний капітал дорівнюють зобов'язанням;

в) власний капітал дорівнює різниці між сумами активів і зобов'язань;

г) окремих комерційний банк може надавати позики обсягом, який дорівнює величині надлишкових резервів?

9. Банк надає позику, одну частину якої позичковець отримує у вигляді готівкових грошей, а другу – у формі чекових депозитів. Максимальна величина, на яку банківська система може збільшити грошову пропозицію, в результаті цього:

а) залишиться незмінною незалежно від того, в якому вигляді надається позика;

б) зросте, тому що сума резервів, які передаються іншим банкам, збільшиться і загальна сума займів зросте;

в) скоротиться, тому що сума резервів, які передаються іншим банкам, зменшиться через те, що частина позики отримана у вигляді готівки;

г) скоротиться, тому що частина позики надається у вигляді чекових депозитів.

10. В якому випадку ми маємо справу з емісією готівкових грошей:

а) один з векселів, який куплений Національним банком, викуповується трассатом;

б) Національний банк купує у держави казначейські зобов'язання і платить готівкою;

в) службовець знімає у банку зі свого рахунку заробітну плату готівкою;

г) тільки-но надруковані банкноти надійшли з друкарень до Національного банку?

Практичні завдання

1. За даними таблиці визначіть:

а) величину грошового агрегату М₁;

- б) величину грошового агрегату M_2 ;
 в) величину грошового агрегату M_3 .

Показники	ум. грош. од.
Невеликі строкові внески	1630
Великі строкові внески	645
Чекові внески	448
Безчекові ощадні внески	300
Готівкові гроші	170

2. За даними норми обов'язкових резервів (г) розрахуйте невідомі.

Норма обов'язкових резервів (%)	Грошовий мультиплікатор (m)	Максимальний обсяг зростання позик на кожну ум. грош. од. надлишкових резервів	
		окремим банком	банківською системою
12.5			
23			
20			
25			
13			

3. Пасив балансу комерційного банку містить такі етапі (в млн ум. грош. од.): внески до запитання — 1000; строкові внески — 500, власний капітал — 200. Норматив мінімального резервного покриття по внескам до запитання дорівнює 30 %, а по строковим внескам — 20 %.

а) На яку суму банк може збільшити кредити, якщо половина внесків до запитання буде переоформлена на строкові внески?

б) Як зміниться ця сума, якщо власники строкових внесків на 40 % своїх депозитів придбають цінні папери у банку?

4. Пасив балансу комерційного банку складається з таких статей (в млн ум. грош. од.): внески до запитання — 500; строкові внески — 250; власний капітал — 200. Норматив мінімального резервного покриття по внескам до запитання дорівнює 15 %, а по строковим внескам — 10 %.

а) на яку суму банк зможе збільшити кредити, якщо половина внесків до запитання буде переоформлена на строкові внески?

б) як зміниться ця сума, якщо власники строкових внесків на 40 % своїх депозитів придбають цінні папери у банку?

5. Раніше довіра до грошей та їх стабільної вартості створювалась тим, що вони забезпечувалися золотом та сріблом. Для грошового обігу України подібного законодавчого положення більше не існує.

а) На чому заснована довіра громадян до Української гривні?

б) Хто в Україні приймає рішення про регулювання грошової маси?

Питання для самодіагностики

21.1. Чим відрізняється політика дешевих грошей від політики дорогих грошей?

21.2. Як визначається попит на гроші та від яких факторів він залежить?

21.3. Як визначається рівноважна ставка відсотка на грошовому ринку?

21.4. Що показує норма обов'язкових банківських резервів?

21.5. Які операції відносяться до активів банку, а які – до пасиву?

21.6. Які функції виконує у країні Центральний банк та комерційні банки?

Тема 22. Циклічні коливання економіки та економічне зростання

22.1. Макроекономічна нестабільність і нерівномірність економічного розвитку.

22.2. Економічна динаміка.

22.3. Економічне зростання та економічний розвиток.

Література: [9; 35; 42; 50].

Тести

1. Кон'юнктура – це;

а) послідовний зв'язок між різними точками рівноваги економіки;

б) напрямок та ступінь зміни сукупності макроекономічних показників, які характеризують розвиток народного господарства;

в) співвідношення між граничною схильністю до споживання та граничною схильністю до заощадження.

г) усі відповіді неправильні.

2. Матеріальною основою періодичності середніх циклів є:

а) необхідність оновлення основного капіталу;

б) необхідність відновлення рівноваги на споживчому ринку;

в) процеси, що відбуваються на грошовому ринку;

г) необхідність оновлення об'єктів інфраструктури.

3. Матеріальною основою малих циклів є:

а) необхідність оновлення основного капіталу;

б) процеси, що відбуваються на грошовому ринку;

в) необхідність оновлення об'єктів інфраструктури.

г) усі відповіді неправильні.

4. Матеріальною основою великого циклу є:

а) необхідність оновлення основного капіталу;

б) необхідність зміни базових технологій і поколінь машин та оновлення об'єктів інфраструктури;

в) процеси, що відбуваються на грошовому ринку.

г) усі відповіді правильні.

5. Значення якого з наведених показників знижується після настання фази підйому і зростає після настання фази падіння:

а) курси цінних паперів;

б) обсяг товарних запасів в обробній промисловості;

в) обсяг ВВП;

г) середня тривалість робочого тижня?

6. У період депресії найбільше скорочується:

а) рівень зарплати;

б) рівень цін;

в) величина підприємницького прибутку;

г) державні закупки товарів і послуг.

7. Через рік-другий після закінчення падіння спостерігається:

а) скорочення витрат споживачів на купівлю товарів довготривалого використання;

б) стабільність чи зниження рівня прибутку;

в) скорочення рівня зайнятості.

г) усі попередні відповіді неправильні.

8. Який із запропонованих способів використовується для прогнозних оцінок економічної кон'юнктури:

а) економетричні моделі;

б) основні індикатори;

в) макроекономічні моделі та огляди кон'юнктури.

г) усі перераховані способи?

9. Якщо мова йде про економічні цикли, чи завжди справедливі такі твердження:

а) вища точка активності – це період пожвавлення;

б) споживчі витрати – найбільш нестабільний компонент сукупних витрат;

в) спад – це період депресії;

г) усі твердження неправильні?

10. Теорія, згідно з якою розвиток економічного циклу, викликаний дією політичних факторів, виходить з того, що:

а) у рік проведення виборів не рідко спостерігається високе економічне зростання;

б) антиінфляційні заходи приймаються на урядовому рівні;

в) періодичність виборів може впливати на періодичність економічних циклів;

г) усі попередні відповіді правильні.

Практичні завдання

1. Визначіть, до якої з двох фаз економічного циклу рецесії (Р) чи буму (Б) відносяться перераховані процеси:

а) зростання державних інвестицій (I_c);

б) зростання державних витрат (G);

в) зростання інвестицій у приватному секторі (I_п);

г) скорочення прибутку;

д) зростання податкових надходжень (T);

е) зростання попиту на працю (L^п); є) Зростання інфляції (P);

ж) зростання державних трансфертних платежів (Tr);

з) зростання рівня процентної ставки (i);
и) падіння курсу акцій;
і) зростання номінальної заробітної плати (W). Обґрунтуйте свої відповіді.

2. Між фіскалістами та монетаристами є суттєва відмінність у поглядах щодо реалізації політики в галузі кон'юнктури:

а) проаналізуйте погляди фіскалістів. Назвіть закони України, в яких вони знайшли своє відображення;

б) поясніть погляди монетаристів. У якій формі вони знаходять своє відображення в економічній політиці?

в) поясніть, чому фіскалісти при регулюванні кон'юнктури головну увагу приділяють сукупному попиту, а монетарного – сукупній пропозиції.

3. Антициклічна фінансово-бюджетна політика принципово спрямована на те, щоб за посередництвом регулювання доходів та витрат протидіяти розвитку економічного циклу та забезпечити стабільний економічний процес:

а) поясніть різницю між регульованою та автоматично діючою стабілізацією. Наведіть приклади для кожного з цих випадків;

б) проаналізуйте, який з інструментів – фіскальної чи монетарної політики – дає, як правило, найбільш швидкий ефект. Зверніть увагу при цьому на способи впливу на сукупний попит.

4. Під час депресії в умовах відносно стабільних цін Національний банк приймає рішення знизити ставку і банківського та ломбардного процента як один із заходів своєї монетарної політики:

а) проаналізуйте послідовність очікуваного ефекту від 1 регулювання ставок процента для попиту на засоби виробництва з боку підприємницького сектора? Які причини протидіють досягненню цього ефекту?

б) проаналізуйте вплив дій Національного банку на сукупний споживчий попит;

в) уповільнення інвестиційної діяльності шляхом підвищення ставок банківського та ломбардного процента може бути виправдане з точки зору кон'юнктурної політики.

5. В моделі закритої економіки без втручання держави обсяг заощаджень в n -му році (S^n) визначається за формулою $S_n = 0,3 y^n$, — 160, щорічні автономні інвестиції (I) дорівнюють 400 (ум. грош. од.). За цих умов встановлюється динамічна рівновага при $Y_{n-2} = 1\ 600$ (ум. грош. од.).

- а) Знайдіть рівноважний НД в $(n-1)$ -му році.
- б) Визначіть темп зростання (i) НД.
- в) Знайдіть НД в i -му році, якщо темп зростання (t) не змінюється.

Питання для самодіагностики

- 22.1. Що таке економічне зростання? У чому полягає принципова відмінність економічного зростання від економічного розвитку?
- 22.2. Які існують фактори економічного зростання?
- 22.3. Надайте характеристику типам економічного зростання.
- 22.4. Назвіть сучасні моделі економічного зростання.
- 22.5. Поясніть проблеми зростання економіки України.

Тема 23. Безробіття та політика зайнятості

- 23.1. Зайнятість і безробіття.
- 23.2. Рекомендації щодо подолання безробіття з точки зору різних теоретичних концепцій.
- 23.3. Державне регулювання зайнятості.

Література: [1; 6; 21; 27; 35; 42].

Тести

1. Той, хто втратив роботу внаслідок спаду в економіці, потрапляє до категорії безробітних, які охоплені:
 - а) фрикційною формою безробіття;
 - б) структурною формою безробіття;
 - в) перманентною формою безробіття;
 - г) кон'юнктурною формою безробіття.
2. Робітник, який звільнився за власним бажанням і входить до складу робочої сили, але поки що не знайшов роботу, потрапляє до категорії безробітних, які охоплені:

- а) структурною формою безробіття;
- б) перманентним безробіттям;
- в) кон'юнктурною формою безробіття;
- г) фрикційною формою безробіття.

3. Якщо людина хвора і не може працювати, то вона:

- а) належить до розряду незайнятих у виробництві;
- б) належить до безробітних;
- в) не враховується у складі робочої сили;
- г) розглядається як не повністю зайнята.

4. Дж. Кейнс вважав, що:

- а) уряд повинен використовувати державні закупки і податки для зниження безробіття;
- б) економіка повинна розвиватися на основі централізованого планування;
- в) у ринковій системі є механізми, які здатні самостійно у короткий термін забезпечити високий рівень зайнятості;
- г) приватна власність сприяє високому рівню зайнятості.

5. В умовах повної зайнятості рівень фрикційного безробіття становить величину, що:

- а) менша 1 %;
- б) дорівнює 0;
- в) менша за рівень кон'юнктурного безробіття.
- г) усі відповіді неправильні.

6. Недостатній сукупний попит призводить:

- а) до зростання рівня структурного безробіття;
- б) до зростання рівня прихованого безробіття;
- в) до зростання рівня кон'юнктурного безробіття;
- г) до зростання рівня фрикційного безробіття.

7. Згідно з законом Оукена двопроцентне підвищення фактичного рівня безробіття над його природним рівнем означає, що відставання фактичного обсягу ВВП від реального становить:

- а) 4 %;
- б) 5 %;
- в) 2 %;
- г) значно більше за 5 %.

8. Якщо номінальний дохід кінцевого використання підвищився на 8 %, а рівень цін зріс на 10 %, то реальний дохід кінцевого використання:

- а) збільшився на 18 %;
- б) знизився на 18 %;
- в) знизився на 2 %;
- г) збільшився на 10 %.

9. Визначити чинники, що обумовлюють рівень зайнятості та обсяги національного виробництва у короткостроковому періоді.

- а) гранична схильність до споживання;
- б) рівень цін;
- в) чисельність наявної робочої сили;
- г) рівень сукупних витрат.

10. Менш за всіх від непередбаченої інфляції постраждають:

- а) ті, в кого номінальний дохід зростає повільніше за рівень цін;
- б) ті, хто має грошові заощадження;
- в) ті, хто став боржником, коли ціни були нижчими;
- г) ті, хто отримує фіксований номінальний дохід.

Практичні завдання

1. У таблиці наведені дані про трудові ресурси та зайнятість у першому та n-му роках досліджуваного періоду (в тис. осіб).

	1-й рік	n-й рік
Робоча сила	93377,9	104998,3
Зайнятість	88875,6	96276,4
Безробітні		
Рівень безробіття		

а) Розрахуйте: 1) чисельність безробітних (F); 2) рівень безробіття (U) в першому та n-му роках даного періоду.

б) Як пояснити одночасне зростання зайнятості та безробіття.

Виберіть варіант відповіді:

1) Зайнятість зростає швидше, ніж чисельність робочої сили.

2) Чисельність робочої сили та зайнятість зростають однаковими темпами.

3) Чисельність робочої сили зростає швидше, ніж зайнятість.

4) Чи можна стверджувати, що в n -му році досліджуваного періоду економіка знаходилася в стані повної зайнятості. Обґрунтуйте свою відповідь.

2. У таблиці наведені дані, які характеризують обсяги фактичного та потенційного ВВП (млрд ум. грош. од.). В n -му році економіка розвивалася в умовах повної зайнятості при рівні природного безробіття 6 %.

Рік	Потенційний ВВП	Фактичний ВВП
n	3700	3700
$n+1$	3800	3705
$n+2$	4125	3712,5

а) Розрахуйте за даними $n+1$ року різницю між фактичним (Y) та потенційним (Y_p) обсягом ВВП:

1) в абсолютному і 2) процентному вираженні.

б) Використовуючи закон Оукена, визначіть рівень безробіття в $n+1$ році.

в) Зробіть аналогічні розрахунки для $n+2$ року.

3. Номінальний ВВП (Y) в n -му році дорівнював 100 000 (ум. грош. од.). Природний рівень безробіття в цьому ж році (U^*) дорівнював 7 %, а фактичний рівень безробіття (U) — 9 %. Яким би мав бути потенційний обсяг виробництва (Y_p) в n -му році за законом Оукена?

4. а) Розрахуйте рівень безробіття (U), якщо чисельність працюючих (N) — 90 млн осіб, чисельність безробітних (F) — 10 млн осіб.

б) Через місяць 0,5 млн осіб з числа працюючих (N) втратили роботу, а 1 млн осіб з числа офіційно зареєстрованих безробітних (F) припинили пошуки роботи.

Визначіть за цих умов:

1) чисельність працюючих (N);

2) кількість безробітних (F);

3) рівень безробіття (U).

5. Знайдіть відповідні визначення (від 1 до 8) таких понять (від а) до ж):

- а) фрикційне безробіття;
- б) структурне безробіття;
- в) кон'юнктурне безробіття;
- г) повна зайнятість;
- д) природне безробіття;
- е) рівень безробіття;
- є) працездатне населення;
- ж) закон Оукена.

1. Перевищення на 1 % фактичного рівня безробіття над рівнем безробіття за умов повної зайнятості призводить до відставання реального обсягу ЧНП від потенційного ЧНП на 2,5 %.

2. Рівень безробіття, визначений за умов відсутності циклічного безробіття.

3. Безробіття, пов'язане із добровільною зміною найманими працівниками місця роботи або з періодами їх тимчасового звільнення.

4. Усі особи, які можуть і хочуть працювати.

5. Безробіття, пов'язане з циклічним скороченням виробництва.

6. Частка працездатного населення, не зайнята у даний період часу.

7. Безробіття, пов'язане з невідповідністю професійної підготовки робочої сили структурі виробництва.

8. Зайнятість, яка становить менше, ніж 100 % наявної робочої сили, за умов фрикційного та структурного безробіття.

Питання для самодіагностики

23.1. Що є ринком праці?

23.2. У чому полягає необхідність державного регулювання зайнятості?

23.3. Що показує крива Філіпса?

23.4. Чим зумовлюється нерівність у доходах?

23.5. Як визначається рівень безробіття?

Тема 24 . Інфляція та антиінфляційна політика

24.1. Інфляція: сутність, причини, основні види.

24.2. Взаємозв'язок безробіття та інфляції.

24.3. Фіскальні та грошові аспекти

Література: [1; 20; 21; 35; 42].

Тести

1. Інфляція попиту виникає в умовах:

- а) неповної зайнятості;
- б) які наближаються до повної зайнятості;
- в) повної зайнятості;
- г) зростання граничної схильності до споживання.

2. Інфляція витрат обумовлена:

- а) зростанням споживчих витрат;
- б) зростанням інвестиційних витрат;
- в) зростанням собівартості продукції;
- г) зростанням сукупних витрат.

3. Інфляційний розрив обумовлюється:

- а) зростанням сукупного попиту в умовах неповної зайнятості;
- б) зростанням сукупного попиту в умовах, які наближаються до повної зайнятості;
- в) зростанням сукупного попиту в умовах повної зайнятості.
- г) усі відповіді правильні.

4. Інфляційний податок – це:

- а) втрата капіталу власниками грошових коштів внаслідок інфляції;
- б) різниця між дефлятором та індексом цін;
- в) різниця між номінальним та реальним доходом.
- г) усі відповіді правильні.

5. Більша крутизна кривої Філіпса у довгостроковому періоді порівняно з короткостроковим свідчить про те, що:

- а) у короткостроковому періоді спостерігається більш тісний зв'язок інфляції та безробіття;
- б) у короткостроковому періоді відсутній зв'язок інфляції та безробіття;
- в) зв'язок між інфляцією та безробіттям існує лише у довгостроковому періоді.

г) у довгостроковому періоді відсутній зв'язок рівня ставки процента і безробіття.

6. У наш час більшість економістів вважає, що у короткостроковому періоді конфігурація кривої Філіпса залежить від:

- а) природного рівня безробіття;
- б) рівня ставки процента;
- в) рівня інфляції, що очікується;
- г) рівня оподаткування в країні.

7. Інфляцію, яка викликана надлишковим попитом, можна проілюструвати:

- а) зрушенням кривої сукупної пропозиції вліво;
- б) зрушенням кривої сукупного попиту вліво;
- в) зрушенням кривої сукупного попиту вправо;
- г) зрушенням кривої сукупної пропозиції вправо.

8. Інфляцію на боці пропозиції можна проілюструвати:

- а) зрушенням кривої сукупної пропозиції вліво;
- б) зрушенням кривої сукупного попиту вправо;
- в) зрушенням кривої сукупної пропозиції вправо;
- г) зрушенням кривої сукупного попиту вліво.

9. З точки зору прихильників теорії економіки пропозиції стагфляція – наслідок

- а) непередбаченої інфляції;
- б) відсутності державного регулювання;
- в) зрушення кривої Філіпса;
- г) надзвичайно високого рівня оподаткування.

10. Зміни яких показників найбільше сприяють інфляції попиту?

- а) зростання індивідуальних податків;
- б) зростання граничної схильності до заощаджень;
- в) зростання доходу кінцевого використання;
- г) зростання ставки процента.

Практичні завдання

1. Визначіть зміни величини реального доходу (Y_r) (в процентах або (ум. грош. од.)), якщо:

- а) номінальний дохід (Y) зріс на 12 %, а рівень цін (P) зріс на 7 %;
- б) номінальний дохід (Y) дорівнює 60 000 (ум. грош. од.), а індекс цін (i) в цьому ж році становитиме 120 %.

2. Побудуйте графік "Кейнсіанського хреста". Чи можливо проілюструвати на цьому графіку інфляцію витрат. Дайте обґрунтовану відповідь.

3. Які чинники призводять до дефляційного розриву Поясніть чому? Подайте ситуацію графічно. Які чинники призводять до інфляційного розриву. Дайте свої пояснення подібної ситуації. Побудуйте графік. Які наслідки впливають з наведених ситуацій для виробництва та зайнятості.

4. Припустимо, що за відсутності інфляційних процесів реальна процентна ставка (i) становила 5 %.

а) Який розмір номінальної процентної ставки гарантує ту ж саму реальну процентну ставку при зростанні інфляції до 15 %?

б) Чому позичковці можуть погодитися платити таку високу номінальну ставку?

5. Припустимо, що надається кредит у 100 (ум. грош. од.) за нульового рівня інфляції. При цьому кредитор розраховує отримати 105 (ум. грош. од.). Але в економіці почалися інфляційні процеси і рівень інфляції становить 15 %.

а) Хто за цих умов буде мати вигоду, а хто понесе втрати?

б) Обрахуйте ці витрати.

Питання для самодіагностики

24.1. Назвіть основні причини виникнення інфляції.

24.2. Яку антиінфляційну політику має проводити держава та якими методами?

24.3. Що характеризує крива Філіпса?

24.4. У чому полягає смисл вираження "інфляція сама себе підштовхує"?

Тема 25. Макроекономічна політика у відкритій економіці

25.1. Механізм зовнішньоекономічної політики.

25.2. Платіжний баланс: його сутність та основні складові.

25.3. Валютний ринок і валютний курс.

25.4. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Література: [35; 42; 56; 62].

Тести

1. Країна А може виробляти 1 т пшениці чи 4 т вугілля, використовуючи одну одиницю ресурсів. Країна Б може виробляти 2 т пшениці чи 5 т вугілля, використовуючи також одну одиницю ресурсів. За цих умов:

- а) країна А буде експортувати пшеницю та імпортувати вугілля,
- б) країна А не буде експортувати та імпортувати пшеницю;
- в) країна Б буде експортувати пшеницю та імпортувати вугілля,
- г) країна Б не буде експортувати та імпортувати вугілля.

2. Різниця між імпортним митом та квотою у тому, що лише мито: призводить до скорочення міжнародної торгівлі;

- а) призводить до підвищення цін;
- б) приносить доходи до державного бюджету;
- в) немає правильної відповіді;
- г) призводить до зниження ціни.

3. Принцип порівняльних переваг вперше сформулював:

- а) Альфред Маршалл;
- б) Пол Самуельсон,
- в) Давід Рікардо;
- г) Адам Сміт.

4. Прихильники протекціонізму стверджують, що мито, квоти та інші торговельні бар'єри необхідні для:

- а) збільшення внутрішньої зайнятості;
- б) захисту молодих галузей від іноземної конкуренції;
- в) запобігання демпінгу;
- г) усі відповіді правильні.

5. Яка з наведених форм торговельних бар'єрів не є суттєвою перешкодою для вільної торгівлі:

- а) імпортна квота;
- б) ліцензії на експорт та імпорт;
- в) добровільні експортні обмеження;

г) немає правильної відповіді.

6. Складова частина платіжного балансу країни – рахунок поточних платежів – не включає:

а) транспортні послуги іноземним державам;

б) товарний експорт;

в) чисті доходи від інвестицій;

г) зміни в активах країни за кордоном.

7. Крива попиту на французькі франки зрушиться вправо, якщо (порівняно з іншими країнами):

а) реальні ставки процента, і рівень інфляції у Франції виявляться відносно вищими;

б) реальні ставки процента у Франції виявляться відносно вищими, а рівень інфляції відносно нижчим;

в) реальні ставки процента у Франції виявляться відносно нижчими, а рівень інфляції відносно вищим;

г) реальні ставки процента, і рівень інфляції у Франції виявляться відносно нижчими.

8. Якщо кажуть, що країна девальвувала свою валюту, то мається на увазі, що:

а) країна відмовилась від золотого стандарту;

б) у країні дефіцит торгового балансу;

в) внутрішня купівельна спроможність одиниці валюти знизилась;

г) уряд підвищив ціну, за якою він буде купувати золото.

9. Якщо обмінний курс Швейцарського франка відносно долара США змінився з 4 франків за 1 долар до 3 франків за 1 долар, то ціна франка:

а) підвищилась з 25 центів до 33 центів, а долар знецінився відносно франка;

б) підвищилась з 25 центів до 33 центів, а долар девальвував відносно франка;

в) знизилась з 33 центів до 25 центів, а курс долара зріс відносно франка;

г) знизилась з 33 центів до 25 центів, а долар знецінився відносно франка.

10. Діє система золотого стандарту. Країна А суттєво збільшила експорт товару в країну Б. У цій ситуації:

- а) рівень цін в країні А знизиться, а в країні Б зросте;
- б) рівень цін в країні А зросте, а в країні Б знизиться;
- в) рівень цін в країні А знизиться, а в країні Б;
- г) можливо зміниться, можливо – ні.

Практичні завдання

1. Обмінний курс (e_n) гривні до долара на початку n-го року дорівнював 1,8 грн/дол. На початку (n+1)-го року рівень цін (P^z) у США зріс в 1,4 рази, а в Україні (P) – у 2 рази. Яким повинен бути на початку (n+1)-го року номінальний курс (e_{n+1}) гривні до долара, щоб реальний курс залишився без змін?

2. Далі наведені дані про попит на гривні та їх пропозицію (млн):

Ціна гривні (в доларах)	Обсяг попиту на гривні (млн)	Обсяг пропозиції гривень (млн)
0.50	300	400
0.53	320	370
0.56	340	340
0.59	360	310
0.63	380	280

- а) Визначіть рівноважний валютний курс долара.
- б) Визначіть рівноважний валютний курс гривні.
- в) Яка кількість доларів буде куплена на валютному ринку?
- г) Яка кількість гривень буде куплена на валютному ринку?

3. Припустимо, що уряд України встановлює валютний курс 1 грн = 1,8 дол. Сума гривень, що пропонуються за цим курсом, дорівнює 180 млн. Залежність попиту на гривні від валютного курсу має вигляд:

Ціна гривні в доларах	1.70	1.80	1.90	2.0	2.1
Обсяг попиту (млн грн)	170	160	150	140	130

- а) У цій ситуації уряд купує чи продає гривні? Яку кількість?
- б) Якщо уряду прийдеться купувати гривні за долари, де він візьме долари?

4. Протягом тривалого періоду країна А мала більш високі темпи інфляції, ніж її господарські партнери. Яким чином ця ситуація впливає на показники економічної діяльності країни А, наведені в таблиці:

Показники	Зростає	Скорочується	Не змінюється
1. Дефіцит платіжного балансу			
2. Обсяг експорту			
3. Обсяг імпорту			
4. Попит на гривні за нац. Валюти партнерів			
5. Пропозиція гривень за нац. валюти партнерів			

5. При вільному утворенні валютний курс є наслідком взаємодії попиту та пропозиції валюти.

- а) Назвіть економічні операції, в результаті яких збільшується (зменшується) пропозиція на ринку валюти.
- б) Проаналізуйте, за яких умов зростає попит на валюту.

Питання для самодіагностики

25.1. Розкрийте еволюцію розвитку класичної моделі макроекономічної рівноваги.

25.2. Як у класичній моделі взаємодіють ринки ресурсів, товари, гроші та інвестиції? Яка роль інвестицій у розвитку індустрії туризму в Україні?

25.3. Які, згідно з класичною моделлю, існують умови для досягнення рівноваги на ринку праці?

25.4. Як відсоткова ставка впливає на заощадження у країні? Відповідь поясніть графічно.

Тема 26. Корисність економічного блага. Економічний вибір

Тема 27. Аналіз поведінки споживача

26.1. Поняття корисності, її особливості та спосіб досягнення.

26.2. Криві байдужості: сутність, особливості побудови та взаємозв'язок із корисністю товару.

26.3. Гранична норма заміщення: сутність і методика обчислення.

26.4. Рівновага споживача.

27.1. Реакція споживача на зміну доходу.

27.2. Реакція споживача на зміну цін товарів.

27.3. Ефект заміни та ефект доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на благо в ординалістській теорії корисності.

Література: [1; 16; 17; 37; 51].

Тести

1. Закон спадної граничної корисності означає, що:

а) відношення граничних корисностей до цін на предмети розкоші менше, ніж на товари першої необхідності;

б) корисність, принесена кожною наступною одиницею товару, зменшується в міру збільшення кількості товарів, що споживаються;

в) відношення граничної корисності до цін однаково для всіх товарів;

г) корисність товарів, що споживають, спадає в міру збільшення доходів споживача;

2. Одне зі вказаних стверджень є неправильним. Яке саме:

а) кожна точка на кривій байдужості означає різну комбінацію двох товарів;

б) кожна точка на кривій байдужості означає різноманітні комбінації двох товарів;

в) всі точки на кривій байдужості означають однаковий рівень задоволення потреб;

г) всі точки на кривій байдужості означають однаковий рівень грошового доходу.

3. Загальна корисність зростає, коли гранична корисність:

а) зменшується;

б) збільшується;

в) збільшується в повільному темпі;

г) збільшується або зменшується, але є величиною позитивною;

4. Положення та нахил кривої байдужості для окремого споживача визначається:

а) тільки цінами товарів;

б) цінами товарів та розміром доходу;

в) перевагами, розміром доходу та цінами товарів;

г) тільки перевагами.

5. Теорія споживчої поведінки припускає, що споживач прагне максимізувати:

а) різницю між загальною і граничною корисністю;

б) загальну корисність;

в) середню корисність;

г) граничну корисність.

6. Основоположником австрійської школи, представники якої розвивали кардиналістську теорію корисності, є:

а) Г. Госсен;

б) К. Менгер;

в) Е. Бем-Баверк;

г) Й. Шумпетер.

7. Гранична норма заміщення товару А товаром Б означає:

а) скільки одиниць товару А споживач придбає, коли ціна товару Б зменшиться на 1 гривню;

б) як збільшується гранична корисність, коли споживання товарів А і Б залишається тим же;

в) скільки одиниць товару Б споживач купує, коли його дохід зростає, а споживання товару А залишається тим же;

г) від якої кількості одиниць товару А споживач згоден відмовитись в обмін на отримання однієї одиниці товару Б, щоб загальна корисність залишилась незмінною.

8. Зміна ціни товару викликає:

а) ефект заміщення;

б) ефект доходу;

в) ефект Гіффена;

г) вірно а) і б).

9. Якщо споживач обирає комбінацію, яка виражена точкою на площині, обмеженою бюджетною лінією, то він:

а) максимізує корисність;

б) не використовує свій бюджет повністю;

в) знаходиться в положенні споживчої рівноваги;

г) бажає купувати більше товарів, ніж дозволяє його бюджет.

10. Ефект заміщення – це зростання попиту на товар, який викликано:

а) зміною загального рівня цін на всі товари;

б) зміною у перевагах споживачів, які віддають цю перевагу товарам-замінникам;

в) пропозицією нових замінників товару;

г) всі відповіді неправильні.

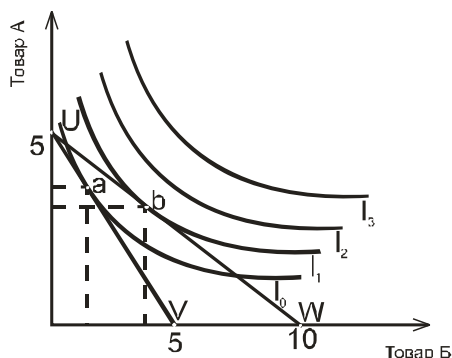
Практичні завдання

1. Функція корисності споживача має вигляд: $U(a,b,c) = 6a+8b+4c$. Відомо, що вартість одиниці блага А (P_A) дорівнює 3 грн, а блага Б (P_B) – 4 грн. Визначіть вартість блага С, якщо споживач знаходиться в положенні рівноваги.

2. При якому значенні параметрів x і y споживач буде знаходитись у стані рівноваги?

Благо	MU	P
А	x	7
Б	24	3
В	16	y

3. На рисунку наведено чотири криві байдужості споживача, який купує товари А і Б, а також стара (UV) та нова (UW) бюджетні лінії. Точки а і b – це дві точки споживчої рівноваги при грошовому доході у 2000 гривень.

Визначте, які з нижче доведених стверджень є правильними, а які невірними:

1) споживач спочатку максимізує загальну корисність в точці а, так як будь-яка інша комбінація товарів А і Б не збільшить загальну корисність;

2) ціна товару Б спочатку складала 200 гривень;

3) збільшення грошового доходу дозволяє споживачу зміститися на нову бюджетну лінію UW;

4) при бюджетному обмеженні UW ціна товару Б складає 200 гривень;

5) в точці b $m_{DA} = 2 m_{DB}$;

6) нахил бюджетної лінії показує початкову граничну норму заміщення товарів А і Б;

7) в точці а ціна товару А дорівнює 800 гривень;

4. Споживач має дохід 3000 гривень і витрачає його на придбання товару А по ціні 200 гривень за одиницю і товару Б по ціні 500 гривень за одиницю. Зобразіть графічно, як змінюватиметься положення бюджетної лінії у разі:

а) зниження ціни товару А до 100 гривень та підвищення ціни товару Б до 600 гривень;

б) підвищення ціни товару А до 300 гривень.

5. Чим, по-вашому, пояснюється спільність кривої граничної корисності і кривої ринкового попиту (обидві мають відповідний нахил)? Чи може крива попиту мати позитивний нахил? Чому?

Питання для самодіагностики

26.1. Дайте визначення поняттям "потреба", "благо", "антиблаго", "економічне благо", "корисність".

26.2. Чим відрізняються поняття "гранична корисність" і "сукупна корисність"? Яку з корисностей максимізує споживач?

26.3. Розкрийте сутність першого та другого законів Госсена?

26.4. У чому полягає сутність принципу рівності зважених корисностей?

26.5. Що, на вашу думку, означає "оптимальний споживчий кошик"?

26.6. Що показує бюджетна лінія? Як зміниться положення бюджетної лінії, якщо грошовий дохід споживача зменшиться?

27.1. Чим відрізняється кардиналістська теорія поведінки споживача від ординалістської? Як графічно можна подати рівновагу споживача згідно з ординалістською теорією?

27.2. Які фактори обумовлюють вибір споживача на туристичному ринку?

27.3. У чому полягає взаємозв'язок між ефектом доходу і ефектом заміщення?

27.4. У чому полягає економічна сутність кривих Енгеля? Як графічно вони зображуються?

Тема 28. Закони попиту та пропозиції у ринковій економіці

Тема 29. Теорія еластичності

28.1. Попит та основні фактори, що впливають на динаміку попиту.

28.2. Пропозиція та основні фактори, що впливають на динаміку пропозиції.

28.3. Ринкова рівновага.

29.1. Еластичність попиту.

29.2. Методики обчислення коефіцієнта еластичності попиту.

29.3. Еластичність пропозиції.

Література: [1; 6; 22; 27; 28; 37].

Тести

1. Чим можна пояснити зрушення кривої попиту на товар X:
а) пропозиція товару X з деякої причини зменшилася;

б) ціна товару X виросла, і як наслідок цього споживачі вирішили менше купувати цього товару;

в) смаки споживачів викликали інтерес до товару X, і тому вони хочуть купувати його при будь-якій даній ціні більше, ніж раніш;

г) ціна товару X упала, тому споживачі вирішили купувати його більше, ніж раніш?

2. Зростання цін на матеріали, необхідні для виробництва товару X, викликає:

а) зрушення кривої попиту вгору (чи вправо);

б) зрушення кривої пропозиції вгору (чи вліво);

в) зрушення кривої попиту і кривої пропозиції вгору;

г) зрушення кривої пропозиції вниз (чи вправо).

3. Цінова еластичність попиту буде вище:

а) у тих випадках, коли споживачі використовують даний товар з найбільшою користю для себе;

б) чим більше альтернативні витрати виробництва товарів;

в) чим менш необхідний товар споживачу;

г) у жодному з перерахованих випадків.

4. Скорочення пропозиції товару веде до збільшення:

а) попиту на взаємодоповнюючі товари;

б) загального виторгу продавця, якщо попит на товар є еластичним за ціною;

в) загального виторгу продавця, якщо попит на товар є нееластичним по доходу;

г) попиту на цей товар;

д) попиту на взаємозамінні товари.

5. Якщо попит падає, крива попиту зрушується:

а) вниз і вліво;

б) по обертанню годинної стрілки;

в) вгору і вправо;

г) проти обертанню годинної стрілки.

6. Якщо пропозиція та попит на товар зростають, то:

а) ціна підвищиться;

б) збільшиться загальна кількість товару;

- в) ціна залишиться стабільною;
 - г) добробут суспільства зросте.
7. Удосконалення технології зміщує:
- а) криву попиту вгору та вправо;
 - б) криву попиту вниз та вліво;
 - в) криву пропозиції вниз та вправо;
 - г) криву пропозиції вниз та вліво.
8. Зміна якого фактору не зміщує криву попиту:
- а) вкуси споживачів ;
 - б) розмір національного доходу;
 - в) ціна товару;
 - г) кількість споживачів?
9. Ринок товарів та послуг рівноважний, коли:
- а) попит дорівнює пропозиції;
 - б) ціна дорівнює витратам плюс прибуток;
 - в) рівень технології змінюється поступово;
 - г) обсяг попиту дорівнює обсягу пропозиції.
10. Якщо ринкова ціна нижче рівноважної, то:
- а) з'являються надлишки товарів;
 - б) виникає дефіцит товарів;
 - в) формується ринок покупця;
 - г) зменшується ціна на ресурси.

Практичні завдання

1. Формула попиту: $Q_d = 11 - p$. Формула пропозиції: $Q_s = 2p - 4$. Знайдіть рівноважний обсяг та рівноважну ціну товару. Визначте розмір надлишку (дефіциту) пропозиції при ціні 4. Побудуйте графік обсягу продаж

2. Попит та пропозиція на сніданки у студентській столовій мають такий вигляд $Q_d = 2400 - 100p$; $Q_s = 1000 + 250p$. Розрахуйте рівноважну ціну і кількість проданих сніданків за такою ціною. Турбуючись про студентів, адміністрація встановила ціну в 3 гривні за сніданок. Охарактеризуйте наслідки такого рішення.

3. Крива попиту на товар описується наступним рівнянням: $Q_d = 600 - P$, а крива пропозиції: $Q_s = 300 + 4P$, де Q_d – обсяг попиту на місяць, Q_s – місячний обсяг пропозиції, P – ціна товару. Які рівноважні ціна й обсяг товару? Припустимо, що "стеля" ціни складе 10 грн, підрахуйте розміри виниклого в даному випадку дефіциту чи надлишку.

4. У таблиці представлений обсяг попиту на морозиво при різних рівнях ціни:

Ціна за порцію грн	Об'єм тис. порцій	Витрати, грн	Коефіцієнт еластичності
7	10		
6	20		
5	30		
4	40		
3	50		
2	60		
1	70		

1. Визначте витрати на морозиво при кожному значенні ціни.

2. Розрахуйте коефіцієнт цінової еластичності попиту для всіх зазначених інтервалів ціни; отриманий результат занесіть у таблицю.

5. Один з парламентарів так пояснив можливі ефекти нещодавно впровадженого податку на товари споживання своїм розлюченим виборцям: "Ефект податку на товари споживання, на перший погляд, призведе до збільшення ціни для споживача. Але збільшення ціни зменшить попит. А зменшення попиту в свою чергу зменшить ціну. Отже, не можна заздалегідь стверджувати, чи справді податок збільшить ціни". Якби ви були одним з його виборців, то як оцінили б його аргументи? Чому?

Питання для самодіагностики

28.1. Чому крива попиту має нисхідний характер?

28.2. Чому крива пропозиції має висхідний характер?

28.3. Чим відрізняється величина попиту від самого попиту?

28.4. Які фактори впливають на пропозицію на туристичному ринку?

29.1. Які види еластичності попиту вам відомі? Як вони розрізняються?

29.2. Чому для виміру чутливості попиту споживачів використовують відсотки, а не абсолютні величини? Чи може коефіцієнт цінової еластичності набувати від'ємного значення?

29.3. Яка залежність спостерігається між ціновою еластичністю попиту на взуття та сукупною виручкою? Як це впливає на поведінку такого товаровиробника?

29.4. Охарактеризуйте властивості еластичності попиту та пропозиції на туристичні товари та послуги.

Змістовий модуль 4. Теорія ринкових структур

Тема 30. Теорія граничних продуктів та мікроекономічна модель підприємства. Тема 31. Витрати виробництва і прибуток

30.1. Підприємство як суб'єкт ринкових відносин: мотивація поведінки, економічна організація та основні види вибору.

30.2. Виробнича функція з однією змінною. Закон спадної продуктивності змінного фактора виробництва.

30.3. Виробнича функція з двома змінними. Ізокванти та ізокошти.

30.4. Вибір комбінації факторів виробництва за критеріями мінімізації чи максимізації обсягу виробництва.

31.1. Поняття і види втрат.

31.2. Витрати виробництва у короткотерміновому періоді.

31.3. Витрати виробництва у довготерміновому періоді.

31.3. Сутність і види прибутку.

Література: [1; 6; 7; 9; 22; 27; 28; 37].

Тести

1. Ізокванта ілюструє:

а) криву загального обсягу продукту;

б) виробничу функцію;

в) різні обсяги продукту, які можна зробити при заданих кількостях ресурсів;

г) криву середнього продукту.

2. Взаємозв'язок між усіма можливими варіантами сполучень факторів виробництва й обсягом продукції, що випускається, виражається за допомогою:

- а) кривої виробничих можливостей;
- б) кривої загального обсягу випуску продукту;
- в) виробничої функції;
- г) еластичності пропозиції.

3. Витрати в економічному розумінні (економічні витрати):

- а) містять у собі явні і неявні витрати, у тому числі нормальний прибуток;
- б) містять у собі явні витрати, але не включають неявні;
- в) містять у собі неявні витрати, але не включають явні;
- г) не містять у собі ні явні, ні неявні витрати.

4. Яке з наступних тверджень є правильним:

- а) бухгалтерські витрати + економічні витрати = нормальний прибуток;
- б) економічний прибуток - бухгалтерський прибуток = явні витрати;
- в) бухгалтерський прибуток - неявні витрати = економічний прибуток;
- г) економічний прибуток - неявні витрати = бухгалтерський прибуток?

5. Середні загальні витрати виробництва продукції досягають мінімального значення при такому обсязі виробництва коли:

- а) $AVC=TFC$;
- б) прибуток буде максимальний;
- в) $MC=AVC$;
- г) $MC=ATC$.

6. Яке визначення найбільш точно відповідає поняттю "нормальний прибуток":

- а) прибуток, отриманий фірмою при $MC = MR$;
- б) прибуток, отриманий типовою фірмою в галузі;
- в) прибуток, який фірма отримала б при нормальному веденні справ;
- г) мінімальний прибуток для того, щоб фірма залишилась в галузі?

7. Якщо AVC скорочуються в міру росту обсягу виробництва, то:

- а) MC також повинні скорочуватися;
- б) TFC також повинні скорочуватися;
- в) TC також повинні скорочуватися;
- г) MC повинні бути нижче, ніж AVC.

8. Фірма, яка максимізує прибуток або мінімізує збитки, в короткостроковому періоді не буде продовжувати виробництво, якщо:

- а) ціна продукту нижче за середні витрати;
- б) середні постійні витрати вищі за ціну продукту;
- в) ціна продукту нижча за мінімум середніх змінних витрат;
- г) ціна продукту нижча за сукупні витрати фірми.

9. Яке з наступних виразів є загальними витратами:

- а) MC;
- б) $TVC - TFC$;
- в) $TFC + TVC$;
- г) $TFC + TVC + MC$?

10. У довгостроковому періоді:

- а) усі витрати є перемінними;
- б) усі витрати є постійними;
- в) перемінні витрати ростуть швидше, ніж постійні;
- г) постійні витрати ростуть швидше, ніж перемінні?

Практичні завдання

1. У таблиці наведені дані про загальні витрати фірми в довгостроковому періоді.

1. Визначте величину довгострокових середніх витрат і довгострокових граничних витрат.

2. Побудуйте криві довгострокових середніх витрат і довгострокових граничних витрат.

3. При якому обсязі виробництва довгострокові граничні витрати будуть мінімальними?

4. При якому обсязі довгострокові граничні витрати будуть дорівнювати довгостроковим середнім витратам?

Обсяг виробництва (шт. у тиждень)	Витрати (ум. од.)		
	загальні	середні	граничні
0	0	-	-
1	32	-	-
2	48	-	-
3	82	-	-
4	140	-	-
5	228	-	-
6	352	-	-

2. У таблиці надані деякі значення витрат. Розрахуйте значення відсутніх показників:

Q	AFC	VC	AC	MC	TC
1	2	3	4	5	6
0					100
10			20		
20	5				
30		300		11	
40		420			
50	2		14		

3. Підприємець володіє підприємством. Він має двох майстрів-закрійників із загальною річною зарплатою 14 000 грн, шість швей із загальною річною зарплатою 26 000 грн, платить за оренду приміщення 6 000 грн, страхові платежі складають 600 грн, а тканини і все необхідне інше обходиться йому в 42 000 грн на рік. Якщо він купив би на ці 88600 грн цінні папери, він міг би отримати 8 860 грн у вигляді дивідендів. Свій підприємницький талант він оцінює в 5 500 грн. Йому пропонували місце майстра – закрійника із зарплатою у 12 000 грн на рік. Річний дохід від продажу одягу складає 150 000 грн.

Підрахуйте бухгалтерський та економічний прибуток.

4. Молода людина відкрила власну справу, стала підприємцем. Чи має ця людина внутрішні витрати, якщо у підприємця немає власного

капіталу, а він взяв кредит, немає власної нерухомості та до відкриття власного бізнесу підприємець ніде не працював? Доведіть.

5. Якщо Ваше підприємство забезпечує таке співвідношення ресурсів, яке дає йому максимальний прибуток, чи забезпечуються при цьому мінімальні витрати?

Питання для самодіагностики

30.1. Які властивості ізоквант вам відомі?

30.2. Що показує і як розраховується гранична норма технологічного заміщення?

30.3. Яка існує залежність у виробництві з одним змінним фактором?

30.4. Чи діє закон спадної продуктивності факторів виробництва для туристичних підприємств?

31.1. Розкрийте особливості та відмінні риси постійних і змінних витрат?

31.2. Чи відноситься до витрат економічний прибуток?

31.3. Чому у короткостроковому періоді усі витрати поділяють на постійні і змінні, а у довгостроковому – усі вважають змінними?

31.4. У чому полягає сутність витрат, пов'язаних із формуванням і реалізацією туристичного продукту (послуги)?

Тема 32. Ринок досконалої конкуренції **Тема 33. Монопольний ринок** **Тема 34. Ринок монополістичної конкуренції** **Тема 35.**

Олігополістична структура ринку

32.1. Модель досконалої конкуренції та її характерні ознаки.

32.3. Рівновага конкурентної фірми у короткостроковому періоді.

32.3. Рівновага конкурентної фірми у довгостроковому періоді.

33.1. Модель чистої монополії та її характерні ознаки.

33.2. Особливості монопольного ціноутворення у коротко- та довгостроковому періодах.

33.3. Державне регулювання монопольної діяльності.

34.1. Модель ринку монополістичної конкуренції та її характерні ознаки.

34.2. Ціноутворення і визначення обсягів виробництва в умовах монополістичної конкуренції у коротко- та довгостроковому періодах.

34.3. Цінова політика фірми.

35.1. Олігополія, її сутність та основні ознаки.

35.2. Ціноутворення і визначення обсягів виробництва в умовах олігополії.

35.3. Олігополія та економічна ефективність.

Література: [1; 7; 16; 27; 28; 32; 37].

Тести

1. Що з переліченого є умовою лише досконалої конкуренції:

а) фірма не має ринкову владу;

б) фірма максимізує прибуток;

в) фірма отримує економічний прибуток в довгостроковій перспективі;

г) лінія попиту має вигляд лінії середнього виторгу фірми.

2. В умовах досконалої конкуренції ціна дорівнює мінімальним середнім витратам:

а) в короткотривалому;

б) в довготривалому періоді;

в) завжди;

г) ніколи.

3. Фірма-монополіст, відрізняючись від конкурентної фірми:

а) може назначити абияку ціну на свій продукт;

б) максимізує прибуток при рівності граничного доходу граничним витратам;

в) може виробити абиякий обсяг продукції і продати її по будь-якій ціні;

г) при даній кривій ринкового попиту може вибрати комбінацію ціни.

4. Характерними рисами монополістичної конкуренції є:

а) відсутність залежності прибутку учасників від рішень керівництва однієї з фірм;

б) диференціація продукту, що випускається;

в) крива попиту менш еластична, ніж крива попиту на продукт конкуруючого виробника;

г) усі відповіді правильні.

5. Монополістична конкуренція характеризується тим, що:

а) фірми не можуть вільно входити в ринок і виходити з нього;

б) на ринку діє невелике число фірм;

в) фірми, що діють на ринку, випускають диференційну продукцію;

г) фірми, що діють на ринку, не володіють повною інформацією про ринкові умови.

6. Цінова дискримінація – це:

а) продаж по різним цінам однієї і тієї ж продукції різним покупцям;

б) відмінності в оплаті праці по національності або полу;

в) збільшення ціни на товар більш високої якості;

г) всі відповіді неправильні.

7. На ринку монополістичної конкуренції:

а) окремий покупець може впливати на ціну продукції;

б) реклама не відіграє суттєвої ролі;

в) товари відрізняються за умовами продажу та виконанням;

г) виробники мають однаковий доступ до інформації.

8. Ситуація, характерна для досконалої конкуренції має місце на:

а) ринку зерна;

б) ринку автомобілів;

в) ринку послуг перукарів;

г) ринку олівців.

9. До недоліків ринку досконалої конкуренції відносять:

а) низький обсяг виробництва;

б) високий рівень витрат на рекламу;

в) нестабільність цін;

г) низький рівень витрат на НІОКР.

10. Монополіст, який максимізує прибуток, буде знижувати ціна на свій товар, якщо:

а) середні витрати падають

б) витрати на рекламу зростають

в) граничний дохід вище змінних витрат

г) граничний дохід дорівнює змінним витратам

Практичні завдання

1. В таблиці представлено функцію сукупних витрат конкурентної фірми:

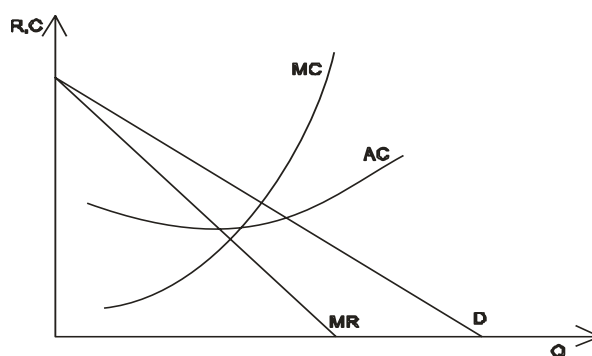
Випуск продукції (в од.)	0	1	2	3	4	5
Сукупні витрати (в грн)	10	12	16	22	30	40

Якщо галузь містить 1000 фірм, і кожна з них має таку ж функцію витрат, то як виразити функцію ринкової пропозиції? Для відповіді використайте таблицю:

Ціна (в грн)	3	5	7	9
Обсяг пропозиції (в од.)				

Якою буде рівноважна ціна товару?

2. На рисунку представлені криві доходу і витрат монополіста

Відмітьте на графіку: обсяг випуску, який дає максимум прибутку; ціну, по якій монополіст буде продавати даний обсяг випуску; площу, котра відображає прибуток монополії.

3. Функція середніх витрат фірми – монополістичного конкурента на своєму ринку: $AC = 3Q - 2$. Залишковий ринковий попит на продукцію фірми: $Q = 52 - 2P$. Після проведеної рекламної кампанії, витрати на яку склали $C_{\text{рекл}} = 0,5Q^2 + 6Q$, залишковий попит збільшився і склав $Q = 104 - 2P$. Визначити прибуток фірми до і після проведення рекламної компанії і зробіть висновки щодо її ефективності.

4. В таблиці представлена інформація про витрати та доходи фірми-монополіста:

Q	TVC	TC	ATC	MC	P	TR	MR
0	0	150			200	0	
1	110			110	175		
2		320				300	
3		366			135		
4	250					480	
5		445			105		
6	360				90		

Заповніть відсутні дані в таблиці. Який прибуток або відбитки отримує фірма у рівноважному стані?

5. Класифікація відмінностей між будівельниками і дантистами. Кілька років тому хімічна компанія продавала пластиковий прес-порошок (метил-метакрилат) двом видам споживачів: будівельним компаніям і дантистам. Порошок був однаковим за винятком того, що у порошок, призначений будівельним компаніям, додавався арсенік, і ціна порошку, призначеного дантистам, була у 25 разів вища.

Який економічний принцип використано в цьому випадку?

Питання для самодіагностики

32.1. Який вигляд має крива попиту для конкурентної фірми?

32.2. Які особливості формування граничного та середнього доходу конкурентної фірми вам відомі?

32.3. Що таке беззбитковість підприємства?

32.4. Які підходи до визначення оптимального обсягу виробництва конкурентної фірми, яка максимізує прибуток у короткостроковому періоді, вам відомі?

32.5. За яких умов конкурентна туристична фірма може продовжувати функціонувати, навіть якщо несе збитки?

33.1. Як виникає влада над ринком і як саме вона впливає на добробут споживачів та товаровиробників як уряд може її обмежити?

33.2. Які показники монопольної влади Вам відомі?

33.3. Чи існує взаємозв'язок між поведінкою монополіста та ціновою еластичністю попиту на його товар?

33.4. Як фірмі-монополісту можна визначити обсяг виробництва і максимізувати прибуток?

33.5. Які закони обмежують монополізм в Україні?

34.1. На ринках яких товарів домінує монополістична конкуренція? Чому? Що таке монополія Чемберлена?

34.2. Що таке диференціація продукту? Чому цінова конкуренція є недостатньо ефективною в умовах ринків диференціації продуктів?

34.3. Що таке нецінова конкуренція? Яку роль відіграє реклама у неціновій конкуренції?

34.4. Як виглядає крива попиту для фірми, яка функціонує в умовах монополістичної конкуренції?

34.5. Які витрати несе фірма, що функціонує в умовах монополістичної конкуренції?

35.1. Як незалежність фірм в умовах олігополії впливає на ціноутворення та випуск продукції?

35.2. Що таке картель? У яких галузях виникнення картелів є найбільш вірогідним?

35.3. На чому базуються економічні рішення на олігополістичному ринку?

35.4. Чому олігополісти уникають "цінових війн"? Яку модель поведінки вони обирають найчастіше?

Тема 36. Похідний попит Тема 37. Ринок праці

Тема 38. Ринок капіталу Тема 39. Економічна ефективність та добробут Тема 40. Роль держави в економічній теорії: зовнішні ефекти та суспільні блага

36.1. Похідний попит: сутність і особливості ціноутворення.

36.2. Вплив різновиду структури ринку продукту на похідний попит.

37.1. Особливості функціонування ринку праці.

37.2. Попит і пропозиція на ринку праці.

37.3. Формування попиту на працю в умовах різних ринкових структур.

38.1. Капітал як фактор виробництва.

38.2. Попит та пропозиція капіталу.

38.3. Ринок землі.

39.1. Аналіз ринкової рівноваги.

39.2. Ефективність та економіка добробуту.

39.3. Критерії оцінки добробуту.

- 40.1. Зовнішні ефекти, їх економічний зміст.
- 40.2. Громадські блага і громадський вибір.
- 40.3. Економічна роль держави у ринковій економіці.

Література: [1; 5; 9; 22; 28; 32].

Тести

1. Категорія похідного попиту на ресурс відображає залежність попиту на нього від:
 - а) ціни ресурсу;
 - б) граничних витрат;
 - в) попиту на товар, який виробляється за допомогою ресурсу;
 - г) цін на інші ресурси.
2. В якому випадку крива попиту на ресурс більш еластична:
 - а) у конкурентній галузі;
 - б) у монополійній галузі;
 - в) не залежить від конкуренції;
 - г) всі відповіді неправильні.
3. Для фірми, яка максимізує прибуток, ставка заробітної плати робітників не буде дорівнювати грошовому вираженню граничного продукту праці, якщо:
 - а) фірма займає монополістичне положення на ринку продуктів;
 - б) фірма є монополістом на ринку праці;
 - в) робітники організовані в профспілку;
 - г) робітники не організовані в профспілку.
4. Суб'єкт направляє кошти на придбання державних цінних паперів в тому випадку, коли він очікує, що:
 - а) процентні ставки значно скоротяться порівняно з сучасними;
 - б) процентні ставки спочатку зростуть, а потім знизяться;
 - в) процентні ставки не зміняться;
 - г) не буде спостерігатися інфляційного росту цін.
5. Що є попитом на капітал на ринку факторів виробництва:
 - а) попит на гроші;
 - б) попит на фізичний капітал (наприклад, обладнання);
 - в) попит на людський капітал;
 - г) всі відповіді правильні?
6. Кредитор встановить більш високий позичковий відсоток, коли він має справу:
 - а) з фірмою, яка дуже відома та виробляє лимонад та жуйку;

б) з фірмою, яка часто використовувала кредити для збільшення виробництва та повертала у встановлений термін;

в) з новим сімейним кооперативом, який бажає займатися упаковкою товарів;

г) встановить всім однаковий відсоток.

7. Попит на ресурс залежить від:

а) ціни продукту, виробленого за допомогою даного ресурсу;

б) цін взаємодоповнюючих ресурсів;

в) ціни даного ресурсу;

г) усі перераховані відповіді є правильними.

8. Зміни в рівні реальної заробітної плати можна визначити, зіставляючи зміни в рівні номінальної зарплати зі змінами в:

а) рівні цін на товари і послуги;

б) нормі прибутку;

в) ставках оподаткування;

г) жодна з відповідей не є правильною.

9. При прийнятті рішень про інвестиції фірми беруть до уваги:

а) номінальну процентну ставку;

б) реальну процентну ставку;

в) номінальну процентну ставку за винятком реальної ставки відсотка;

г) реальну ставку відсотка за винятком номінальної.

10. Гранична норма технологічного заміщення одного ресурсу іншим дорівнює:

а) відношенню цін одиниць ресурсів;

б) відношенню граничних витрат;

в) відношенню середніх витрат;

г) всі відповіді неправильні.

Практичні завдання

1. Підприємство працює по технології, що відображається виробничою функцією $K_{пр} = C^{0,6} * K^{0,4}$. При цьому вартість робочої сили – 8 грн, а ціна капіталу – 16 грн. Визначити середню продуктивність праці при знаходженні підприємства у стані рівноваги.

2. Фірма виробляє товар А з використанням змінного ресурсу С. Ринки товарів та ресурсів цілком досконалі. Заповніть таблицю і дайте відповідь на питання: якщо ціна ресурсу С дорівнює 35 тис. грн, то фірма максимізує прибуток при найманні якої кількості ресурсу?

Кількість одиниць Ресурсу С	Сумарний продукт (ТР)	Граничний продукт (МР)	Сумарна виручка
1	30	30	150
2		22	
3		16	
4	80		400
5		8	
6			460

3. Фірма виробляє товар А з використанням змінного ресурсу С. Ринки товарів та ресурсів цілком досконалі. Заповніть таблицю і дайте відповідь на питання: якщо у виробництві товару А, крім змінного ресурсу С, використовується ще й постійний ресурс Б вартістю 115 тис. грн., то який прибуток має фірма?

Кількість одиниць Ресурсу С	Сумарний продукт (ТР)	Граничний продукт (МР)	Сумарна виручка
1	30	30	150
2		22	
3		16	
4	80		400
5		8	
6			460

4. Розглядаючи підприємницькі здібності як фактор виробництва, поясніть чому з переходом до ринкових відносин в країні збільшився попит на фактор підприємництва.

5. Як відомо, функція галузевого попиту на ринку чистої конкуренції утворюється шляхом горизонтального складання функцій індивідуального попиту. Якщо функція попиту на продукції кожного підприємства є горизонтальною лінією, то графічне зображення кривої галузевого попиту буде представлено лінією, паралельною горизонтальній осі. Чи є правильним наведені міркування? Доведіть.

Питання для самодіагностики

36.1. Які види факторних доходів вам відомі?

36.2. Як взаємопов'язані ринки товарів та ринки факторів виробництва?

36.3. Чим відрізняється попит на фактори виробництва від попиту на товари?

36.4. У чому полягає відмінність попиту на фактори виробництва в умовах досконалої і недосконалої конкуренції?

37.1. У чому полягає економічна сутність поняття "економічна рента", пов'язана з найманням робочої сили?

37.2. Порівняйте можливості найму працівників монополіста та конкурентного працедавця? Хто з них найме більше робітників і хто платитиме вищу заробітну плату? Чому?

37.3. Що таке монополія? А двобічна монополія?

37.4. Як розраховуються граничні витрати виробника від найму додаткової одиниці праці?

38.1. Які види капіталу вам відомі? Розкрийте кожен із цих видів. Що таке людський капітал?

38.2. Що таке позичковий відсоток? Які фактори на нього впливають?

38.3. Чим відрізняються реальна і номінальна ставка позичкового відсотка?

38.4. Які існують підходи до прийняття інвестиційних рішень у короткостроковому періоді?

38.5. Що таке чиста дисконтована вартість? Чим вона відрізняється від поточної вартості?

39.1. Чим відрізняються часткова та загальна рівновага?

39.2. Розкрийте сутність оптимуму Парето. Який стан економіки він вважав ефективним?

39.3. Які існують критерії оцінки добробуту населення? Який із них, на ваш погляд, є найбільш обґрунтованим?

40.1. Що таке суспільні блага?

40.2. У чому полягає оптимізація суспільного вибору?

40.3. Як пов'язані між собою суспільні та приватні витрати (вигоди)?

40.4. Розкрийте економічну сутність теореми Коуза – Стіглера.

Рекомендована література

1. Аналітична економія: Макроекономіка і мікроекономіка : навч. посібн. у 2-х кн. Кн. 1 : Вступ до аналітичної економії. Макроекономіка / С. М. Панчишин, П. І. Островерх, В. Б. Буряк та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 723 с.
2. Базилевич В. Д. Економічна теорія: політекономія : підручник / В. Д. Базилевич, В. М. Попов. – 6-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2007. – 720 с.
3. Базилевич В. Д. Макроекономіка : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик ; за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 743 с.
4. Баталов С. М. Сборник задач по микроэкономике : учебное пособие / С. М. Баталов. – Екатеринбург : Уральский политехнический институт, 2005. – 81 с.
5. Башнянин Г. І. Політична економія : навч. посібн. / Г. І. Башнянин, П. Ю. Лазур, В. С. Медведєв. – Львів : Новий світ, 2007, 2006. – 380 с.
6. Бережная Н. И. Политическая экономия в структурно-логических схемах / Н. И. Бережная. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2008. – 288 с.
7. Білецька Л. В. Економічна теорія : політекономія, мікроекономіка, макроекономіка / Л. В. Білецька. – К. : 2005. – 505 с.
8. Большой экономический словарь / авт.-сост. А. Б. Борисов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Книжный мир, 2006. – 860 с.
9. Борисов Е. Ф. Экономическая теория : учебник / Е. Ф. Борисов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрайт Издат, 2005. – 399 с.
10. Гаршина О. К. Практикум з політичної економії : навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів / О. К. Гаршина. – К. : Видавничий Дім "Слово", 2005. – 208 с.
11. Головінов О. М. Особливості державного сектору в транзитивній економіці / О. М. Головінов // Управління розвитком. – 2007. – № 8. – С. 93–54.
12. Горбенко Н. Є. Політична економія : навч. посібн. для студ. вищих навч. закл. / Н. Є. Горбенко, М. Й. Дмитренко, І. Ю. Кочума ;

Національний банк України ; Університет банківської справи. – К. : УБС НБУ, 2009. – 408 с.

13. Григорян Г. М. Историческая тенденция капитализма (полиэкономический аспект) : монографія / Г. М. Григорян. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2006. – 240 с.

14. Григорян Г. М. Место государства в современной рыночной экономике / Г. М. Григорян // Бизнес-Информ. – 2009. – № 1(11). – С. 27–29.

15. Григорян Г. М. Собственность : истоки и современность : монографія / Г. М. Григорян. – Х. : Изд. ХГЭУ, 2002. – 188 с.

16. Гронтковська Г. Е. Мікроекономіка. Практикум : навчальний посібник / Г. Е. Гронтковська, А. Ф. Косік. – 2-ге видання, перероблене та доповнене. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 425 с.

17. Дахнова О. Є. Основи економіки : практичний довідник / О. Є. Дахнова. – Х. : Весна, 2008. – 224 с.

18. Дорнбуш Р. Макроекономіка / Р. Дорнбуш, С. Фишер. – М. : Изд. МГУ, ИНФРА-М, 2004. – 414 с.

19. Економіка України : навч. посібн. / А. П. Голіков, Н. А. Казакова, О. А. Шуба. – К. : Знання, 2009. – 286 с.

20. Економічна теорія : підручник за ред. В. М. Тарасевича. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 784 с.

21. Єрмаченко В. Є. Історія туризму : конспект лекцій / В. Є. Єрмаченко, Ю. Ю. Іващенко, Ю. М. Котельникова. – Х. : Харківський національний економічний університет, 2007. – 96 с.

22. Исаева Л. А. Экономическая теория : учебное пособие для ВУЗов / Л. А. Исаева, Г. Г. Романова, Л. Н. Шурина и др. – Владивосток : Морской государственный университет, 2006. – 138 с.

23. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради 28 червня 1996 року зі змінами, які вступили в силу з 1 січня 2006 року. – Х. : Парус, 2006. – 48 с.

24. Курс экономической теории : учебник для вузов / под общ. ред. М. Н. Чепурина, Е. А. Киселевой; МГИМО(У) МИД России. – 6-е изд., доп. и перераб. – Киров : АСА, 2007. – 847 с.

25. Кучерявенко І. А. Макроекономіка : практикум : навч. посібн. / І. А. Кучерявенко. – К. : Вікар, 2008. – 239 с.
26. Леоненко П. М. Сучасні економічні системи : навч. посібн. / П. М. Леоненко, О. І. Черепніна. – К. : Знання, 2006. – 430 с.
27. Лисовицкий В. Н. Микроэкономика : учебное пособие / В. Н. Лисовицкий. – Х. : ХНУ, 2007. – 404 с.
28. Лісовий А. В. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни "Мікроекономіка" / А. В. Лісовий. – К. : Дія, 2007. – 136 с.
29. Макконелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика: в 2-х т. / К. Р. Макконелл, С. Л. Брю ; пер. с англ. – К. : Хагар-Демос, 1993. – 786 с.
30. Макроекономіка : підручник / О. М. Кліменко, О. М. Крюкова, В. М. Філатов та ін. ; за заг. ред. О. М. Кліменко. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 276.
31. Максимова В. Ф. Микроэкономика : учебник / В. Ф. Максимова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 321 с.
32. Малахова Н. Б. Естественные монополии : сущность и институциональные механизмы регулирования / Н. Б. Малахова. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2006. – 344 с.
33. Малахова Н. Б. Мікроекономічна теорія виробництва та витрат : навч. посібн. / Н. Б. Малахова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 180 с.
34. Микроэкономика в структурно-логических схемах : учебн. пособ. / В. И. Сотников, Ю. В. Сотникова. – Х. : ИД "ИНЖЕК", 2008. – 251 с.
35. Микроэкономика: основы теории и практикум : учебн. пособие / М. В. Фомина ; Донецкий государственный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского. – Х. : ИД "ИНЖЭК", 2005. – 278 с.
36. Мочерний С. В. Економічна теорія : навч. посібн. / С. В. Мочерний. – 3-тє вид., доп. і перероб. – К. : Академія, 2008. – 640 с.
37. Національна економіка : навч. посібн. / Н. І. Бережна, М. С. Бріль, Л. В. Єфремова та ін. ; за заг. ред. канд. екон. наук, доцента В. М. Філатова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 200 с.
38. Нуреев Р. М. Курс микроэкономики : учебник для ВУЗов / Р. М. Нуреев. – М. : Изд. "НОРМА", 2006. – 394 с.

39. Олійник О. В. Зовнішнє оцінювання (підготовка). Основи економіки. Репетитор / О. В. Олійник, І. Є. Тимченко, В. К. Щербина. – Х. : Факт, 2008. – 256 с.
40. Олійник О. В. Олімпіадні завдання з економіки: збірник / О. В. Олійник, І. Є. Тимченко. – Х. : Веста ; Видавництво "Ранок", 2007. – 400 с.
41. Панасюк А. Туристична інфраструктура як визначальний чинник організації Євро-2012 в Польщі / А. Панасюк // Вісник Львівського університету. Серія "Міжнародні відносини". – 2008. – Вип. 24. – С. 218–223.
42. Петришина Н. В. Державний сектор / Н. В. Петришина // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 103–113.
43. Політична економія : підручник / В. Г. Федоренко, О. М. Діденко, М. М. Руженський та ін. – К. : Алерта, 2008. – 486 с.
44. Практикум з навчальної дисципліни "Макроекономіка" для студентів всіх спеціальностей усіх форм навчання / укл. О. М. Крюкова, О. М. Кліменко, М. С. Бриль та ін. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 108 с.
45. Реверчук С. К. Основи теорії економічної конкуренції : навч. посібн. / С. К. Реверчук, Т. С. Сива, Л. С. Реверчук. – К. : Знання, 2007. – 271 с.
46. Савченко А. Г. Макроекономіка : навч.-метод. посібн. для самостійного вивч. дисц. / А. Г. Савченко, О. В. Пасічник. – К. : КНЕУ, 2006. – 176 с.
47. Смирнова В. В. Туристські ресурси України : навч. посібн. / В. В. Смирнова. – Луганськ : Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, 2009. – 203 с.
48. Спортивний туризм : конспект лекцій / В. Є. Єрмаченко, Ю. Ю. Іващенко, Ю. М. Котельникова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 87 с.
49. Чухно А. А. Предмет економічної теорії / А. А. Чухно // Економічна теорія. – 2009. – № 2. – С. 5–15.
50. Экономика : учебник / под ред. А. С. Булатова. – М. : Издательство БЕК, 2004. – 632 с.
51. Юрій С. І. Еволюція власності в умовах становлення ринкових структур / С. І. Юрій // Вісник економічної науки України. – 2008. – № 2(14). – С. 3–4.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Тестові та практичні завдання
з навчальної дисципліни
"ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ"
для студентів всіх напрямів підготовки
усіх форм навчання**

Укладачі: **Мащенко** Марина Анатоліївна
Лісна Ірина Федорівна
Пивавар Ірина Володимирівна

Відповідальний за випуск **Попов О. Є.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Бутенко В. О.**

План 2014 р. Поз. № 219 ЕВ. Обсяг 108 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*